ОКТЯБРЬНЫҢ 50 ЧЫЛЫ

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

1925 чылда үнделеттинген

1967 ч. ИЮНЬ 17 СУББОТА № 141 (6778).

Өртээ 2 көп.

Нововоронеж АЭС

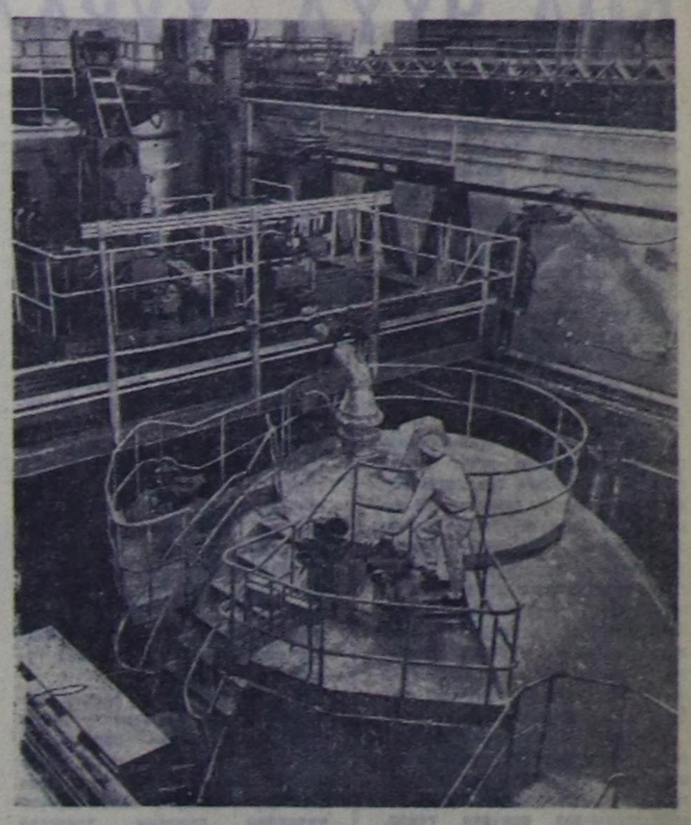

Чиңгир-ногаан

Каа-Хем районнуң «Тиилелге» колхозу юбилейлиг чылдың часны тарылгазын эрте болгаш бедик агротехниктиг деңнелге чоруткан. Тараа болгаш эске-даа культураларны чажып тарыырының мурнунда хзэкчилерге болгаш бок үнүштерге удур хемчегларни боттандырган.

Ам үеде колхозтуң бүгү шөлдеринде тарыттынган тараа культуралары бир дески чиңгир-ногаан кылдыр үнүп келген. Тараа үнүжүнүң байдалы дыка эки болгаш колхозчуларның сеткилин өртүп, оларның күш-ажылын эки дүжүт-биле шаңнаарын аазап турар.

Чажылданың депшилгелиг аргазы —белдирлештир чаштырарын ажыглаан 2600 гектар шөлдүң тараазы өнза чаагай үнүп чыдар. Ол ышкаш, эрткен чылдың чайынында чарган черлерде чашкан тараалар база эки өзүлделиг. Чайгы черге белдирлешкек арга-биле чажылданы ажыглааш, мурнунда-даа эки дүжүт ап келген бо артель чайгы чер аңдарылгазының бо чылгы планын база ажыр күүседип алган. Эки үнүш чаагай дүжүттү аазап турар болганда, ооң чайгы ажаалдазын күштелдирер болгай. Ынчангаш тараажылар бок үнүштер ашталгазынга белеткенип турар.

Мурнакчыларның үлегери

Барыын-Хемчик районнуң «Шенпээр» совхозунуң Дөң-Терезин салбырының хойжулары республика Наадымынга киржир эрге дээш чарыштыы калбартканнар. Бо хүннерде партия организациязының агитаторлары Наадымның сорулгазын тайылбырлап, ниитиниң малын менди ажаап кадагалаар, хөй дүктү кыргып алыр дээш ажылдап турар малчыннарны чаа күш-ажылчы чедиишкиннерже кыйгырып турарлар.

Өскелерге үлегер көргүзүп турар малчыннар бо салбырда эвээш эвес. Оларга чүс башка онааштыр 98 хураганны менди алган хойжулар Ооржак Чимит-Доржу, Ооржак Намзырай, чүс баштан чүс болгаш ооң ажыр хураганнар алган малчын коммунистер Ооржак Хирбээ, Ооржак Аңгыр-оол, Ооржак Агбаан-хамааржыр. Ам салбырда дүн кыргылдазы эгелээн.

Кожалар аалдап чораан

Красноярск крайның Ермаковск району биле Тыва АССР-ниң Бии-Хем районунуң аразында найыралдыг харылзаа үр үеден бээр туруп келген болгаш чыл келген тудум-на улам калбарып, ажыл-агыйның, культура тургузуушкунунуң янзы-бүрү адырларын хаара тудуп турар.

Ермаковск районнуң ажылчыннарының, колхозчуларының, интеллигентилериниң делегациязы 78 кижи СЭКП райкомунуң секретары эш Н. А. Лушниковка баштадып алгаш, июнь 10—11-де Бии-Хем районунга аалдап келген. Кожалар бо чылгы аалдаашкының Октябрьның 50 чыл оюнга тураскаадып, уран үүл болгаш спортка хамаарыштырган. Аалчыларның бот-тывынгыр уран үүл коллективи Туранның чурттакчыларынга солун концертти көргүскен.

Найыралдажып турар ийи районнуң спорт талазы-биле маргылдаалары солун болгаш чидиг демиселге эрткен. Баскетболга болгаш хол бөмбүүнге аалчылар тиилээн, бут бөмбүүнүң талазы-биле маргылдаа 2:2 санныг болуп, хайым болган.

Бии-Хем районда «Кызыл тараачын» колхозта Маадыр Менчижик хөй чылдарның дургузунда саанчылап келген. Бир эвес ооң шупту саггаан сүдүн кадар болза улуг хөл туруптар. Маадыр Менчижектиң күш-ажылын нам, чазак бедик үнелеп көргеш, «Хүндүлелдиң демдээ» орденни тывыскан.

Сөөлгү ийи чыл иштинде Маадыр Менчижик бызаа ажаакчызы болуп ажылдап келген. Ооң ажаап турар бызаалары кончуг эки доругуп өзүп турарлар.

Чоокта чаа «Кызыл тараачын» колхоз Ленин орденибиле шаңнаткан болгай. Бедик шаңналды чедип алганынга Маадыр Менчижиктиң үлүү база бар.

ЧУРУКТА: Маадыр Менчижик.

Сөзү болгаш чуруу
И. ЛАВРОВТУУ.

Ош обласка Ленин орденин тывыскан

Ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга чедип алган чедиишкиннери дээш Кыргыс ССР-ниң Ош областын Ленин орденн-биле шаңнаан турган. Төрээн чурттуң ол бедик шаңналын областың ажылчы чоннар төлээлекчилериниң байырлыг хуралынта СЭКП ТК-ның секретары И. В. Капитонов барып тывыскан.

СЭКП Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң болгаш Совет чазактың мурнундан Мурнуу Киргизиянның ажылчыннарынга, колхозчуларынга, интеллигенциязынга, бүгү ажылчы чоннарынга улуг шаңнал-биле холбаштыр И. В. Капитонов изиг байыр чедирген. Областың ажылчы чоннарының кайгамчыктыг херектериниң дугайын ол чугаалаап, Советтер чуртунуң чартык үе чыл юбилейин төлептиг уткуур дээш чарышка олар чаа-чаа чедиишкиннерлиг болурун күзээн.

Областың ажылчы чоннарының төлээлекчилери чазактың бедик шаңналы дээш Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка чүректиң хаңызындан өөрүп четтириишкинни илергейлээн.

Киргизиянның Компартиязының ТК-зының бирги секретары Т. Усубалиев, кожа-хелбээ областарның төлээлери Ош областың ажылчы чоннарынга изиг байыр чедирген.

СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелининиң адынга байырлыг чагааны хуралдың киржикчилери чоруткан. (СЭТА).

Ада-чурт энергетиказының кайгамчыктыг бүдүрүлгези —Нововоронеж атомнуг электростанция ийи чыл чартык үениң иштинде ажылдап, 2,8 миллиард киловатт-шак электроэнергияны берген. Октябрьның бежен чыл юбилейинге ол чурагайны база бир миллиард киловатт-шакка өстүрер.

Бүгү-эвилелдиң комсомолчу шалыпкын тудуу кылдыр чарлаан ийиги блоктуң тудуу эгелээн.

ЧУРУКТА: атомнуг реактор.

СЭТА-ның фотомедээзи.

Япон-совет экономиктиг комитеттиң төлээлерин А. Н. Косыгин хүлээп алган

Москвада эртип турар ийиги япон-совет экономиктиг чөвүдел хуралда киржип турар япон төлээлерни ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелининиң Даргазы А. Н. Косыгин июнь 15-те Кремльге хүлээп алган.

Япон-совет экономиктиг комитеттиң төлээлериниң баштыңы, «Фудзи Сейтецу» дээр металлургия компаниязының президентизи Сигэо Нагано Японияның премьер-министри Э. Сатодан чагааны А. Н. Косыгинге дамчыдып берген.

Совет Эвилели-биле Японияның аразында садыглажыышкынны, экономиктиг болгаш эртем-техниктиг кады ажылдажылганы хөгжүдериниң айтырыгларының талазы-биле А. Н. Косыгин-биле төлээ кежигүннериниң аразында беседа болган.

ЯПОНИЯ-БИЛЕ ЭРТЕМ-ТЕХНИКТИГ КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГА

МОСКВА. (СЭТА). ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелининиң Эртем болгаш техника талазы-биле күрүне комитединиң база ССРЭ-биле болгаш Европаның социалистиг чурттары-биле садыглажыышкынның япон ниитилелиниң аразында эртем-техниктиг кады ажылдажылга дугайында протоколга ат салган.

ТАЙБЫҢ КАМГАЛАЛЫНЫҢ СОВЕТ КОМИТЕДИНИҢ ОНЗА ХУРАЛЫ

Араб улустарга удур Израильдиң агрессиязы-биле холбаштыр Чоокку Чөөн чүкте байдалды Тайбың камгалалының Совет Комитединиң президиумунуң Москвага болган онза хуралынга чугаалашкан. Профэвилелдериниң, Азия болгаш Африка чурттарының Совет комитединиң, Совет хөрөөженнер комитединиң болгаш хөй-ниитниң өске-даа организацияларының төлээлекчилери ол хуралга киришкен.

Тайбың камгалалының Совет комитединиң даргазы Н. С. Тихонов хуралды ажыткан. Кижи төрелгетен болза империалистриниң араб күрүнелерге удур мык белеткеттинген сүлчээзиниң херечизи болу берген деп демдеглээш, араб улустарны деткиириниң калбак кампаниязын чорударының эргежок чугулазын ол айыткан.

Израиль агрессия-биле холбаштыр Чоокку Чөөн чүкте байдалдың дугайын ССРЭ-ниң Эртемпер академиязының корреспондент кежигүнү В. М. Чхиквадзе тодаргай чугаалаан. Ол эртемден чоокта чаа Ливанга чораан келген.

Боттарының хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш араб ажылчы чоннарның демиселин деткиир талазы-биле тайбыңның совет талалакчыларының ап чорудуп турар хемчеглериниң дугайын Тайбың камгалалының Совет комитединиң харыысалгалыг секретары М. И. Котов, ССРЭ-ниң Медицина эртемериниң академиязының оралакчы президентизи В. В. Кованов, «Правда» солунунуң хайгааракчызы Ю. А. Жуков олар хуралдың киржикчилериге чугаалаан.

Хуралдың киржикчилери медеглел хүлээп алгаш, араб чурттарның улустары-биле акы-дүмнаның эпсеткил каттыштырылгазын, оларның чөптүг демиселин өзөн-биле деткип турарын тайбыңның миллион-миллион совет талалакчыларының мурнундан база дагын илергейлээн.

Тайбыңга ынакшылдыг бүгү кижи төрелгетен-биле кады тайбыңның совет талалакчылары израиль агрессорларны шиитпирлиг буруу шаап, израиль шериглер эжелеп алгылаан девискээрлериниң кандыг-даа неделелер чокка үнүп чоруурун негеп турар.

Совет чазактың араб черде дайының айылдыг өртүн чок кылырынче угланган бүгү хемчеглерни бүрүн деткип турарының дугайын хөй-ниитниң өске совет организацияларының төлээлекчилери-биле кады Тайбың камгалалының Совет комитединиң президиуму медеглээн.

* * *

ССРЭ-ниң Журналистер эвилелиниң баштаар чериниң медеглели

Араб черже кыжаныр халдаан израиль агрессорларны каргап киленнээн медеглелди хөй мөң совет журналистерниң мурнундан ССРЭ-ниң Журналистер эвилелиниң баштаар чери хүлээп алган.

Бистиң партиявыстың болгаш Совет чазаавыстың политиказын, социалистиг чеди чурттарның коммунистиг болгаш ажылчын партияларының Төп Комитеттериниң база чазактарының медеглелин чаңгыс эпсеткилдиг үүлдүгүүнүп деткиваан, совет журналистер империалистиг агрессорларга удур араб улустарның чөптүг демисели-биле бүрүн эп-сеткил каттыштырылгазын илергейлеп тур деп, медеглелдиң

НААДЫМГА ЧЕДИИШКИННИГ УЖУРАЖЫЫЛЫҢАР!

Бо чылдың июль 22—23-те Кызыл хоорайга көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының республика Наадымы болур.

Бо чылдың Наадымы эрткен чылдарда бооп турганындан онза ылгалдыг. Бүгү совет улус, тус-тус кижи бүрүзү Совет эргечагырганың 50 чыл оюнга чаа-чаа улуг чедиишкиннерни чедип алыр дээш кайгамчык бедик идепкейлиг ажылдап турар. Ооң чижээн бистиң республикадан көргүзүп болур. Республика июнь 10-да күрүнеге сүт белеткээриниң чартык чыл планын 101 хуу, ооң иштинде Каа-Хем район 122,3, Таңды—119,9, Бии-Хем — 108,8 хуу күүсеткен.

Таңдыжылар пландан ажыр 500 тонна сүттү, 1000 центнер эътти чартык чылда күрүнеге садар бис деп хүлээлге алганнар. Эът белеткээриниң чартык чыл планын Тоджу район 225,6, Кызыл хоорай Соведининиң ажыл-агыйлары 199,8 болгаш Таңдының ажыл-ишчилери 116,4, Барыын-Хемчик район 101,8 хуу кылдыр июнь 10-да күүсеткен, ам пландан ажыр күрүнеге эът бээр ажылды эки организастап турарлар.

Ажыл-агыйларның иштинден чартык чылда эът садар планын дуржулга станциязы 203,1, совхозтар: «Межегей» 163,6, «Совет Тыва» 147,6, «Тыва» 151,3, «Өөк», 112,2, «УТКА 25 чылы» 105,8 хуу күүсеткеш, социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда чоруп турарлар. Эрткен чылдың июнь 10-да турганындан бо чылын республика ниитизи-биле эътти 1230 тонна, сүттү 1038 тонна хөйну белеткээн. Эрткен 5 айлар дургузунда республикада эът бүдүрери 26,0, сүттүң ниити саалдазы 13,7 хуу көвүдээн, бир инекке онааштыр саалда 19 кг, а май айда 24 кг көвүдээн. Ооң-биле чергелештир бода малдың өлүп хораары 27,6, хаванның — 3,4, шээр малдың — 43,2 хуу эвээжээн болгаш малдың чаш төлүн 30 мөңну эрткен чылдыындан хөйну алган. Малдың ниити баш саны 86,5 мөңге көвүдеп өскен. Бо эки түннелдерден болза моон-даа артык бедик көргүзүглерни чедип алырының аргалары болгаш курлавырлары бисте бар деп түвени тозаргай көргүзүп турар-дыр.

Бо бар эки түннелдерден сеткил ооҗургап, ажылдың шынарын кудуладыр эрге кымда-даа чок деп түве билдингир. Чамдык ажыл-агыйларның удуртукчулары бар аргаларны болгаш курлавырларны ажыглап, политиктиг ажылды чавыс деңнелде чорудуп турарының ужурунан Эраин, Өөүр, Тес-Хем районнарда малдың өлүп хораары хөй болгаш баш саны эвээжээн. Бии-Хем районда эът бүдүрери кудулаан, малдың хорамчазы хөй. Улуг-Хем районнуң «Найырал» совхозунда эът бүдүрери 630 центнер, сүт бүдүрери 45,7 центнер, бир инекке онааштыр сүт саалдазы 90 кг кудулаан, бода болгаш шээр малдың хорамчазы көвүдээн. Ол ышкаш «Тес-Хем», «Сүт-Хөл», «Торгалыг» совхозтарның болгаш өске-даа чамдык ажыл-агыйларның көргүзүглери куду бооп турарының кол чылдагааны удуртукчуларның кошкак ажылдап турарында деп демдеглезе чогуур.

Бо чылын тараажылар районнарның хөй кезиинде хову ажылын эвээн бедик шынарлыг болгаш таарымчалыг хуусаада чорудуп, ол улуг ажылды колдуунда доозуп турар. Тараа культураларының чажар планын 101 хуу, ооң иштинде кызыл-тасты 103,2 хуу күүсеткен. Ам өске культураларның сөөлгү гектарларын тарып турар.

Көдээ ажыл-агый чорудулгазынга бир эзлчеглиг кампания доозулбайн чорда-ла база бир өскези эгелээр үве болгай. Көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының Наадымын эки түннелдиг уткуур дээш, соңгаарлаттынмас эзлчеглиг сорулгаларны хары угда чорудар ужурлуг.

Бир чугула сорулга болза мал чайлагладыышкының бедик организастыг чорудары болур. Тайгаларда, хемнер баштарында сериин, көктүг-шыктыг, чечек шыпкан чайлагларга малды дүн-хүн чокка одарладып, суггарып тургаш, семиртип турар малдың баш бүрүзүнден хонукта 1000 граммдан эвээш эвес немелде дензини алыр, 300 кг-дан чиик дензилиг, ортумактан куду күштүг бода малды күрүнеге сатпас, саап турар инек бүрүзүнден: ортумак сүткүр инектиг фермаларга чартык пудтан куду эвес, эки сүткүр инектиг фермаларга пудтан эвээш эвес сүттү хүннүн-не саап алыр дээш демисежири бо үеде малчыннарның эң чугула сорулгазы болур. Үүге дизе, чайгы үе болза чиик үнелиг арбын продуктулар бүдүреринин эң-не таарымчалыг үези болгай. Эраин районнуң «Чаа орук» колхозунда ышкаш, малчыннар көжериндеи шүүтсүнгеш, чайның изиг хүннеринде шыныаларга, ховуларга малды кадарып, ымыраа, сээкке чидиртип чайлаар чорукту канчап-даа болдурбас ужурлуг. Чайлаглаан мачыннарның садыг, эмнелге, культура хандырылгазын онзалап организастаары болгаш политмассалыг ажылды бедик деңнелге тургузары партия райкомнарының болгаш ажыл-агыйларда партия организацияларының харысалгалыг хүлээлгези болур.

Чер ажылында эң чугула сорулгаларның бирээзи чайгы чер аңдарылгазы. Чаашкынның чылдың таарымчалыг байдалын ажыглап, июньда 100 мөң гадан эвээш эвес черни бедик шынарлыг кылдыр аңдарар болгаш ол черлерде бок үнүштерни бүрүн чок кылырын чедип алыр. Сорулга ындыг турбуже, чайгы чер аңдарылгазы Таңды, Чөөн-Хемчик, Каа-Хем районнарда кончуг ооҗум чоруп турар болгаш ховуда механизаторларның хандырылгазы таарыы бооп турары канчап-даа таарышпас. Тараалар болгаш шөлдер ортузунда, оруктар болгаш буга-сумун кыдыларында бок үнүштерни авиахимпрополка-биле, культиваторлар-биле, сиген кезер машиналар-биле Таңдының механизаторларының узуткап турары ышкаш, хемчегни алыры чугула.

Механизаторларның, тараажыларның чүткүлдүг ажылынга деткимче кылдыр ам үеде агаар-бойдустуң байдалы таарымчалыг бооп, барык-ла бүгү районнарда суукур чаашкын удаа-дараа дүшкүлээн, изиг хүннер-биле аралажып турарының түннелинде тараа, сиген шөлдерин ховуларда, шаттарда бүгү үнүштер дески үнүп чыдар болгаш бо чылын чаагай дүжүттү ажаап алыры чайлаш чок бооп турары өөрүнчүг.

Ону көре тура, чамдык районнарда ажаап алыышкынга кончуг багай белеткенип турарын шыңгыы демдеглээр херек. Эрзин, Тес-Хем, Бай-Тайга районнарның болгаш Кызыл хоорай Соведининиң ажыл-агыйлары база «Россия», «Шивилиг», «Совет Тыва», «Бурунгаар» совхозтар июнь 10-га чедир чаңгыс-даа комбайн септеп албаан болгаш өске белеткелдерни онза багай чорудуп турарын СЭКП райкомнары, көдээ ажыл-агый эргелелдери канчап көрбейн олурар үве ийик? Ажаап алыышкынны өй-шаанда, чидириг чокка чорудары эң-не бирги чергенин сорулгазы. Ынчангаш комбайннарның, жаткаларның, тараа арыглаар, курдагыр машиналарның септелгезин, база өске-даа белеткелди август 15-тиң бетинде доозар дээш бүгү-ле күштү мобилизастаары чугула.

Сиген болгаш өске-даа мал чемнерин кезер, бөлер, сарааттаар машина-чепсекти белеткээрин чоокку хүннерде доозары чугула.

Хову ажылындан хосталган аңдазыннарны, сеялкаларны, илиирлерни, өске-даа машиналарны үстеп-чаап белеткээш, стандарт ёзугаар шыгжап кадагалаары чугула. Ол сорулга-биле техника эдилелинин, шыгжалдазының ажыл-агыйлар аразында удурдедир хыналдазын чорудары ажыктыг.

Чайгы үе болза тудугнуң, септелгениң чугула сезону болур. Чуртталга болгаш бүдүрүлге, культура албан черлериниң тудуун бо үеде шапкынчыдып, тудугларга немелде күштү киирер. Күрүнеениң план-чагыын күүседири колхозтарның болгаш совхозтарның база бүгү чөнүүн ыдыктыг хүлээлгези. Бистиң кожаларывыс республикаларда, крайларда, областарда социалистиг чарыштың оду улам-на чайынандыр хып, чаа бедик түннелдерни чедип ап турар. Ооң-биле чергелештир бистиң республика алдыртан өрү оларже чоокшулап орза-даа, ам-даа мал ажылының продуктуларын белеткээр талазы-биле хамыктың адаанда чоруп турар. Бо байдал бистерни дүвүредип, сагыш човадып, ылап дээштиг хемчеглерни негеп турар.

Июнь 10-да медээ ёзугаар алырга, мал ажылының продуктуларын күрүнеге садарының чартык чыл планының күүседезиминдыг (хуу-биле):

	ЭЪТ	СҮТ	ДҮК
Иркутск область	125,0	105,0	10,0
Красноярск край	110,	107,3	37,6
Бурят АССР	112,0	98,0	6,2
Чита область	82,0	107,0	—
Тыва АССР	82,5	101,0	14,1

Сорулга чүл дээрге, эът садарының планын ажыл-агый бүрүзү июнь 25-тен эрттирбейн чүгле долдур эвес, харын ажыр күүседир. Ол дээрге дензиги биче, күжү арган малды, кыргыттынмаан хойну сатсын диваан, харын семис күштүг, 300 кг-дан куду эвес дензилиг бода малды, 40 кг-дан куду эвес дензилиг шээр малды садарын сагындырып турар. Ол ышкаш сүт, дүк садарының планын долдур болгаш ажыр күүседир арга бисте бар, хамык үжүр болза сүт саалдазын элбетпишаан, ону ажыттайн, хирлендирбейн белеткел черлеринге чедирери чугула. Ооң ыңай хөй кыргылдазын организастыг, бедик шынарлыг чорудары негеттинип турар.

Көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээр талазы-биле бүгү-ле планныг даалгаларны ажыр күүседеткеш, мурнакчыларның одуруунче киирерин кижи бүрүзү кызар херек. Ол дээрге юбилейлиг чылдың социалистиг хүлээлгелерин күүседириниң бирги базымы болур.

Июль 22-ниң душтен соңгаар эгелээш, 23-те бүдүн хүн дургузунда республиканың көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының улуг байырлалы—Наадымы Кызыл хоорайга ооң ажылчын, албан-хаакчылары-биле кады болуп эртер.

Аңаа республиканың көдээ ажыл-агыйының 400 ажыг мурнакчылары бүгү районнардан чыглып келгеш, 1967 чылдың бирги чартыында кылган ажылдарын түнеп көргеш, юбилейлиг чылдың ийиги чартыында кылыр ажылдарны эки шынарлыг, өй-шаанда күүседириниң дугайында тодаргай сорулгаларны бүгү ажыл-ишчилериниң мурнунга салырлар..

Байырлалдың үезинде янзы-бүрү культура-массалыг ажылдар болгаш спорт маргылдаалары база болур. Оларның кол-колун допчулаарга мындыг:

Алдарлыг артист эш Оскал-оол баштаан күрүне цирииниң тыва бөлүүнүң чаа программалыг солун көргүзүү, республиканың бот-тывынгыр артистериниң эң-не талантылыгларының, музыка училищезиниң сургуулдарының база хөгжүм-шин театрының артистериниң солун концерти, республиканың эн тырын 64 мөгелериниң хүрежи, чүгүрүк, челер, чыраалаар 300 аъттарның чарыжы, хоорайлар аразында бут бөмбүүнүң маргылдаазы, хол бөмбүүнүң, баг кагарының болгаш спорттуң өске-даа хевирлериниң талазы-биле массалыг маргылдаалар болур. Бо улуг байырлалга чедиишкиннинг ужуражыр дээш Кызыл хоорайның садыг, хөй-ниити, чемненилге организациялары, амыдырал хандырылга, медицина, культура албан черлери база колхозтар болгаш совхозтар белеткел ажылын күштелдирип чорудуп турар. Көдээ ажыл-агыйның мурнакчыларынга болгаш хоорайның ажыл-ишчилеринге бо өөрүшкүлүг, солун, хөглүг байырлалды организастаары дээш, районнарның, Кызыл хоорайның партия комитеттери, көдээ ажыл-агыйның, культураның, садыгның министерстволары, спорт ниитилелдери болгаш өске-даа албан организациялар белеткелдерни план ёзугаар чорудар, аъттарны үзүргедир, мөгелерни, бут болгаш хол бөмбүкчүлерин база өскедаа хевирниң спортчуларын шыңгыы белеткендирер херек.

Н. КОНГАР,
СЭКП обкомунуң көдээ ажыл-агый кылдызының эргелекчизи.

Чаа өглер

Улуг-Хем районнуң «Х Улуг хурал» колхозунуң баштаар чери 1966 чылда өг ыяжы чазаар тускай звено тургускан, ону улуг назылыг колхозчу Ч. Ортун-оол удуртып турар. Ооң айтып өөредип турары-биле өг ыяжы чазаарында ында ажылдап турарларның мергежили бедип, ажылының шынары өкижип турар.

Октябрьның 50 чыл оюнуң байырлалының бүдүүзүнде 10 өгнүң ыяжын бүрүн чазааш, тип тургускаш, хүлээдип бээр,—звенонуң хүлээлгези ол.

Өгнүң кидизин даараарынга дөрт колхозчу хөрөженнер ажылдап турар. Ол ажылды пенсионер Н. Бадарчы угбай баштап турар.

Ам 4 чаа өгну бүрүн доозуп тиккеш, баштаар черге хүлээдип берген. Ам ийи өгнүң ыяжын чазап, кидизин даарап турар. Оларны республиканың көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының чаңчыл болган Наадымынга чедир бүрүн доозар.

Бо чылгы хураганнарны тускай коданнар кылдыр үзер болгаш бода малдың чаа коданнары база немежир. Чаа өглерни ол немежир малчыннарга бээр.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

Агрессияны соксадыр!

Араб күрүнелерже Израильдиң араатанзыг халдаашкынынга удурланыышкынның митингилери Ак-Довурак хоорайның транспорт цегинге, төп септелге мастерскаязынга, «Тыва даг-дүгү» комбинаттың арыглаар фабриказынга болгулаан. Митингилерге үве чугаалаан кижилер Чоокку Чөөн чүкте тайбыңны үреп, араб улустарга удур ханныг дайын үүлгеткен израиль агрессорларга болгаш оларның империалистиг өмээржикчилериге ханы килеңнэшкинин илередип, араб күрүнелериниң чөптүг демиселинге бүрүн эп-сеткил каттыштырын турарын илергейлээн.

Митингилериниң киржикчилери, араб күрүнелерге удур агрессиялаын дораан соксадырын Израильден шыңгыы негевишаан, Чоокку Чөөн чүкке хамаарыштыр Совет чазактың Медеглелин болгаш ап турар хемчеглерин бүрүн деткээн.

Дайын одаан өжүрер!

Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң ажыл-ишчилери араб чурттарга удур Израильдиң бужар-чүдек агрессиязын буруу шавар дээш, контора чанынга чыглып келген.

— Израильдиң Чоокку Чөөн чүкте дайын үүлгедиглери делегей дайынын кыпсырынга чедирип болур. Ынчалза-даа социалистиг чурттарның улустары, тайбыңга ынакшылдыг бүгү кижилер делегейниң чаа дайынының халавын болдурбас. Бистер, колхозчулар, ногаарарып чыдар шөлдерин, тайбың ишти күзеп турар бис—деп, механик И. Цыбин чугаалаан.

— Израиль дайынзырактар ажелеп алган араб черлериниңдеи үнер хөңнү чоктар-дыр, а оларның күткүкчүлери дайын чорудулгаларын улам хөрлээледип турар. Ынчангаш бис: Араб черден дораан үнүп чоруңар, агрессорлар! деп Израильдеи шыңгыы негеделиг бис — деп, колхозчу И. Кислицын чугаалаан.

«Чоокку Чөөн чүкте дайын одаан өжүрер, агрессорну ооң үйдүр сыныгар!» — кызыл-тараачынчыларның бир эп-сеткилдиг негелдези ындыг болган болгаш израиль агрессияга хамаарыштыр Совет чазактың ап турар хемчеглерин бүрүн деткээн.

БИР ҮН-БИЛЕ

БАЙ-ХААК. Таңды районнуң төвүнде тудугжулар, коммуналчылар, башкылар, транспортчулар болгаш райпо коллективтериниң ажылдакчылары, суурнуң чурттакчылары районнуң Культура бажыңынга болган митингиге чыглып келгеш, араб чурттарга удур Израильдиң үүлгеткен дайын чорудулгаларынга килеңнэн удурланыышкынын илергейлээннер.

Район төвүнүң ажылчы чоннары Чоокку Чөөн чүкте турустунуп келген дайын аймылының эгелекчилерин болгаш өмээржикчилерин сагыш-сеткилдиң килеңнэшкини-биле буруу шаппышаан, израиль агрессияны соксадыр талазы-биле Совет чазактың ап турар бүгү хемчеглерин бир үн-биле деткээн.

Партия ажылдакчызының индири

КОЛ ЧҮҮЛ—ХУРАЛДЫҢ ШЫНАРЫНДА

«Партия хуралдарының... ролюн бедидер. Партияның политиказының болгаш практиктиг ажыл-чорудулгазының айтырыгларын партияга хостуг болгаш ажыл-херекчи ёзу-биле чугаалажырынга таарымчалыг байдалдарны хандырар» деп, СЭКП-ниң Программазында айыткан. Партия хуралы ажыл-херекчи чугаалажылганың төвү болзун дээш, хуралдың организастыг болгаш идей-политиктиг деңнелин улам бедидер соруга-биле СЭКП-ниң Таңды райкому бо айтырыгже кичээнгейни сөелгү үеде элээн улгаттырган.

Районнуң партия организациязының хүрээлеңи езуп турар. Партияның чээрби эге организациялары бисте санаттынып турар, чеди колхозтарның болгаш совхозтарның бежинде партия комитеттери тургустунган, оларга үжен бригада партия организациялары хамааржыр. Ол ышкаш, ажыл адырының болгаш коммунистерниң чурттап, ажылдап турар черииниң аайы-биле партия белүктерин таржыр чер бүрүзүнде тургускан.

Партия организацияларының саны көвүдээни-биле холбаштыр оларның хуралдары-даа доктаамал болуп, чугаалажып турар айтырыглары-даа көвүдеп турар. Ынчалза-даа кол чүүл — хуралдың шынарында, ооң шиитпириниң күүселдезин чедип алырында. Ынчангаш СЭКП райкомунуң бюрозу партия организацияларында эртип турар хуралдарның шынарының дугайында айтырыгны тускай чугаалажып, хуралдарның бедик идейлиг болурун чедип алырынче кичээнгейни угландырып турары черле шын. Районнуң партия активиниң школазының кичээлдеринге партийжи-организастыг болгаш кижизидилгелиг ажылдарның дугайын долгеренгейи-биле чугаалажып тура, партийжи хуралдың ужур-дузазын база-ла утпайн турган. Бо школаның элээн каш лекциялары болгаш беседалары партия хуралын белетиээриниң, эрттиреринiң болгаш ооң шиитпириниң күүселдезин чедип алырының дугайында болган.

Партия хуралы — политиктиг кижизидилгениң школазы. Бо чугула сорулганың ужур-дузазын «Межегей» совхозтуң партия организациязы бедии-биле үнелеп турар. Партком хурал бүрүзүнүң айтырыгларын баш бурунгаар шилип ап, оларны коммунистерге дыңнадып, илеткел кылыр эштерге дузалажып турарын чурумчуткан. Чамдыкта хуралдың хүн айтырыынга киирип болур чугула чүүлдериниң дугайын коммунистер парткомга дыңнадып-даа турар.

Хуралга илеткел кылыр кижини шилип алыры — белен эвес херек дээрзин парткомнуң санап турары шын, чуге дээрге айтырыгның өй-шаанда шын шиитпирлеттинери, санал-шүгүмчүлелдиң дээштии, тодаргай шиитпирни хүлээп алыры, адактың соонда, үндүрген шиитпириниң күүселдезин чедип алыр дээш ажыл-херекти организастаары илеткелчиниң идепкейинден, чүткүлүнден база кол хамааржыр болгай.

Бир чижек бо. «Чоннуң ортузунга масса-политиктиг ажылды чорударынга кадзы интеллигенцияның киржилгезиниң дугайында» илеткелди сөелүнде болган бир партия хуралынга партбюро кежигүнү В. П. Белашов кылган. Бо илеткелди кылып тура, эш Белашов башкылар, эмчилер, зоотехниктер болгаш инженерлер-биле чугаалашкаш, оларның масса-политиктиг ажылга киржип турарын билип алган. Оон ыңай, кадзы интеллигенцияның бо ажылга киржилгезинге хамаарыштыр парткомнуң санал-онаалын өөренип көрген. Илеткелди кылырынга Белашовка интеллигентилер, партбюро кежигүннери болгаш өске-даа эштер дузалашкан. Ынчангаш улуг эвес, ынчалза-даа солун фактылар, чижектер киргеи ол илеткелди коммунистер бодунуң хуралынга чугаалашкан.

Совхозта полит-кижизидилгелиг болгаш массалыг ажылда чамдык чедиишкиннерни илеткелчи тодаргай айыткан. Чижээ, 1966 чылдан бээр «Билиг» ниитилелиниң кежигүннери мораль кижизидилге, делегей байдалының дугайында болгаш өске-даа темаларга 200 ажыг лекцияларны номчаан. Аңаа кадзы интеллигенцияның киржилгези улуг болганын хурал демдеглээн.

Бо үстүнде хуралдың шиитпири чедиишкинниг күүсеттинип турар. «Билиг» ниитилелиниң ажылынга киришлейн турар интеллигент совхозта чок.

«Часкы хову ажылынга коммунистерниң киржилгезиниң дугайында» совхозтуң кол инженери, партбюро кежигүнү А. А. Рудольфтуң, «Уставтың негелделерин коммунистерниң күүседип турарының дугайында» В. Л. Рихеревтиң илеткелдерин партия хуралдарынга чугаалажып кергени база-ла солун болгаш утка-шынарлыг болган. Илеткелдер саонда, ук айтырыгларга хамаарыштыр санал-онаалдар улажып-ла үнген. Ылаңгыя коммунистиң хууда харыысалгазының дугайында айтырыгже партия организациязының кошкак кичээнгей салыр турарын, партийжи даалгаларны чамдык бригада эге организациялары чедир үнелеевин турарының фактыларын олар чугаалап турганнар.

Чоорту-ла, хурал болгаш ооң айтырыы, шиитпир болгаш ооң күүселдези дээш планныг болгаш тодаргай ажылды организастаары бо партия организациязының ажыл-чорудулгазында бир кол чүүл болуп бар чыдар. Партком секретары Зинаида Герасимовна Полунина партийжи-организастыг ажылга улам-на мергежип, активби-биле харылзаазын кылыннадып турар. Партия комитединиң-даа, бригада эге организацияларының болгаш партбелүктериниң-даа хуралдарынга кандыг айтырыгларны канчаар чугаалашканын эш Полунина үргүлчү сонуургап, ооң түңнелин партбюроның хуралынга дыңнадып турар апарган.

Хуралдың хүн айтырыын баш бурунгаар шын шилип албас чорук эреңгей чугаалажыышкынга чедирер дээрзин практика көргүзүп турар. Ындыг хуралга шүгүмчүлел кызыы, шиитпир эреңгей, тодаргай сорулга салдынкаан болур. «Россия» совхозтуң партия организациязын (секретары эш Чылбак-оол) хуралга кошкак белеткенип, чугаалажыр айтырыын баш бурунгаар шилип албайн турар. Ооң кол чылдагааны болза организацияның ажыл планының чок болуп турарында. Хуралды коммунистер ол хүн өзы даарта болур деп турда билип ап турарын бодап көрүңерден: ындыг «чарлал» бичии-даа дээш чок. Партия хуралынга кандыг айтырыгны киирип болурун мында барык-ла планнаазайн турар. Ынчангаш хүн айтырыы колдуунда-ла үстүңү партийжи органнарның шиитпирлерин чугаалажыры-биле кызыгаарлаттынып турар.

Хурал — эң чугула организастыг хемчег-дир. ону эрттиреринiң ала-чайгаарлаашкынга киирип болбас. «Россия» совхозтуң партия организациязы бо дугайын билир ужурлуг.

1967 чыл — онзагай чыл. Совет эрге-чагырганың алдарлыг юбилейиниң чылы. Юбилейни күш-ажылчы улуг чедиишкиннерлиг уткуп алыр дээш, районнуң партия организациялары ажылчылерниң социалистиг хүлээлгелериниң күүселдезин чедип алырынга удуртулганы күштелдирип турар.

Аңаа холбаштыр «Совет эргечагырганың 50 чылынга алдар кылдыр алган дуржулга станциязының социалистиг хүлээлгезин станцияның парткомунуң удуртуп турарының дугайында» айтырыгны СЭКП райкомунуң бюрозунга чугаалашкан. Станцияның эртем-шинчилел ажылында чедиишкиннерни демдеглевишаан, алган хүлээлге бүрүзүнүң күүселдезин чедип алыр дээш парткомнуң чогуур кичээнгей салбайн турарын бюрога айыткан. Ооң-биле кады, районнуң социалистиг хүлээлгезиниң күүселдезинде байдалды бюрога база чугаалажып көрген.

Юбилейлиг чылда районнуң партия организацияларының мурнунда улуг болгаш харыысалгалыг сорулга туруп турар. Таңдының ажыл-ишчилери бо чылын 35000 тонна тарааны, 6080 тонна сүттү, 2740 тонна эзтти болгаш 260 тонна дүктү Төрээн чуртка садар. Бо дээрге Улуг Октябрьның байырлалынга бистиң улуг белээвис болур. Сорулганың харыысалгалыын медереп билбишаан, партия организациялары бодунуң партийжи-организастыг ажылының деңнелин улам-на сайзырангайжыдар хүлээлгелиг. Ол хүлээлгениң бир кол чүүлү — партия хуралдарының ролюн бүгү тала-биле бедидери болур.

С. УДАРЦЕВ,
СЭКП Таңды райкомунуң инструктору.

ЭЖИНДИРИИШКИН УЛАМЧЫЛАП ТУР

Юбилейлиг чылдың салдадыышкынын Енисей пароход чериниң Кызылда ажыглаал участогу чедимчелиг эгелээн. Ырбандан ыяш салдадыр план ийи ажыг катап ажыр күүсеттинген.

Участокта капитан Георгий Иванович Кирилловтуң удуртканы судноның командазы эки көргүзүглерин чедип алган.

ЧУРУКТА: Г. И. КИРИЛЛОВ (оң талазында) биле ооң дузалакчызы Н. А. ЛАПШОВ.

Г. СИРОТИННИҢ фотозу.

ХҮЛЭЭЛГЕЛЕР КҮҮСЕЛДЕЗИ

Тиилекчилер

Совет эрге-чагырганың бежен чылынга алдаржыткан социалистиг хүлээлгелерни амыдыралга боттандырар дээш, Кызылдың №2 чүк ажыл-агыйынның коллективи күженишкинниг ажылдап турар. Эткен беш айларның планы 109,2 хуу күүсеттинген болгаш 95600 литр бензин, 110 комплект баллон камнаттынган болгаш артык кезекке, материалдарга чарыгдалды 13 мүн рубльге чиигеткен. Ынчаарга автотранспортчуларның ажылы тонна-километр (чүктүг эткен орук), шак болгаш сөөрткен чүүгүнүң хемчээли чижектиг көргүзүглериниң түңү-биле үнелеттинер болгай. Бистиң ажыл-агый бо бүгү кол көргүзүглериниң талазы-биле эки түңнелди чедип алган. Кышкы үеде тонна талазы-биле чыдып каап турган бис. Чылыг дүжерге, эң ылаңгыя майда автомобильдериниң ажыглалын экижидип тургаш, чедир сөөртпээн чүүгүвүстү сөөртүп, планны күүседир аргалыг болган бис.

Ажыл-агыйда чолаачыларның болгаш септекчилериниң бригада саны тускай социалистиг хүлээлгени алган. Ол ышкаш 70 кижи бот-хүлээлгени ап, аразында чаржып турарлар. Ынчангаш Октябрьга уткуштур алган хүлээлгелер тодаргай, аңаа коллектив бүрүзүнүң улуг-хуузу база билдингир болган.

Эткен беш айларның түңнели-биле чолаачы Н. Осипенконуң баштааны коммунистиг күш-ажыл бригадазы мурнап келген. Бригада беш чылдың ийи чылының планын күүседипкен болгаш 14500 литр бензинни, 26 комплект автодугуйларны камнап алган. Ол бригаданың кежигүнү С. Иванов 1968 чылдың август айның үлүүнде ажылдап турар.

Септекчилериниң Н. Мишин, И. Галочкинге удурткан бригадалары база эки көргүзүглерлиг болган. Ол коллективтер планын ай санында 140—160 хуу күүседип келгеннер.

Тус-тус кижилериниң социалистиг чарыжынга чолаачы Б. Шнякин даалгазын 168 хуу күүсеткеш бирги черни эзлээн. Аңаа шилчиир вымпелди болгаш 15 рубльдиң акша шаңналын тывыскан. Дараазындагы черлерни чолаачы Ф. Куклин болгаш дарган А. Худяков оларга тывыскан.

Планны хөй-хөй кижилер күүседип турарының бир таарымчалыг байдалы болза будуруулге культуразының айтырыгларын бисте чогуур-биле шиитпирлеп турары болур. Автомашина септекчилериниң кезектерни эки шынарлыг септеп турарынга пехтерде ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургусканы, арыг-силиг өрээлдерни таарымчалыг кылдыр дерээни эки салдарны чедиргени билдингир. Будуруулге культуразының конкурузу бистиң ажылагыйда 50 чылга алдаржыткан лозун-биле эртип, ай санында түңнели үнүп турар. Чүгле майда бо талазы-биле В. Бердникова тиилээн. Ийиги черни чес-хола кезектер дүнзаалакчызы М. Волошина, үшкүзүн — аккумуляторщик И. Кускашев олар эзлээннер.

С. КРАСНОПЕРОВ.

1967 ч. Июнь 17.
ШЫН
2-ГИ АРЫН

МОСКВА. 30 чыл дургузунда 15 мүн чыгам кезип эмнээшкиннер, муңмуң кижилериниң амы-тынын алган — дүргек дуза чедиреринiң Склифосовский аттыг эртем-шинчилел институдунуң кезер эмчизи, медицина эртемнериниң доктору профессор Павел Иосифович Андросовтуң «агар саны» ындыг болуп турар.

Үүс ажыг эртем ажылдарын бижээн П. И. Андросовтуң ады делегейниң дыка хөй чурттарында сураглыг. Ол бодунуң лекцияларын Австрияга, Бельгияга, Бразилияга, Кубага, АКШ-ка, Финляндияга, Японияга номчаан.

Хан-дамырны даарап эмнээр аппаратты тургузарынга идепкейлиг киришкени дээш бо эртемденге Күрүне шаңналык тывыскан. Ону Ленин ордени-биле база шаңнаан.

ЧУРУКТА: П. И. Андросов кезип эмнээшкин үеинде.

В. КОШЕВОЙНУҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

РСФСР-ниң 1-ги Конституциязы

...РСФСР-ниң бирги Конституциязының бирги үндүрүлгези — ол алдын-биле каастап каан кызыл картыг номчугашты Я. М. Свердлов эдилеп чораан. Ам ол номчугашты ССРЭ-ниң революциянның Күрүне музейинде кадагалап турар.

1918 чылдың июль 10-да Советтерниң V Бүгү-россий съездизинге хүлээп алган Конституция аныяк Совет күрүненiң чугула документилеринде оңза черин ээлеп турар. Ол Конституция акы-дуңма совет социалистиг республикаларның конституцияларынга үлегер-чижек болган. Бо документини Ленинниң шуут киржилгези-биле белеткээн. Владимир Ильич партияның Төп Комитединиң комиссиязын баштаан. Я. М. Свердлов дарганаан Конституция комиссиязының чогаадып кылган Россия Федерациязының Кол хоойлузунуң төлевилелин партияның Төп Комитединиң комиссиязы ажылдан кылган.

Конституцияның текстизин редакторлаарынга Ленинниң кайы хире чогумчулалдыг болгаш хынамчалыг көрүп турганын айтып турар документилер бар. Юстицияның улус комиссариадының чогаатканы конституцияның төлевилелиниң «Ниити эгези» деп бирги болүүнүң сески үүлүнде чугаалап турганы: «Өске-чурттарга социалистиг совет эрге-чагырганың тургустунарының хире-чергези-биле Р. С. Ф. С. Р. Социалистиг Федеративтиг Совет Республикаларның чаңгыс аай эвилелинге олар-биле кады кирер». Ол үүлдүң дужунга үш шугумну доора шыйгаш, адыр ийи демдекти салгаш, Владимир Ильичиниң бижээни: «Совет азы пролетар».

Бо немелденiң принципиалдыг чугула ужур-дузазын «Марксизмче карикатура дугайында болгаш империалистиг экономизм дугайында» деп В. И. Ленинниң ажылын номчуп танышканда билип ап болур. Ол чогаалды 1916 чылдың август — октябрьда бижээн болгаш 1924 чылда эң-не баштай парлап үндүрген.

Бүгү делегейге революстуг чорудуушкуннуң чорудулгазын гениалдыы-биле баш бурунгаар өттүр көрбүшаан, Владимир Ильичиниң ол чогаалынга демдеглеп турганы болза: «Бүгү нациялар социализмге чедип келирлер, ол чайлаш чок, ынчалза-даа олар шуптузу мырыңай бир дөмей эвес чедип келирлер, нация бүрүзү демократияның кайы-бир хевиринге, пролетар диктатуразының кайы-бир янзызынга, ниитилел амыдыралының янзы-бүрү талаларының социалистиг чаартылгаларының кайы-бир темпизинге бот дүүшкен чүүлү киирерлер». (Чогаалдары, т. 30, арын 133).

Делегейниң ийиги дайынының соонда социалистиг системаның күрүнелериниң хөгжүлдези болгаш догуннап быжыкканы чогум-на харын В. И. Ленинниң айытканы ышкаш, болуп турган деп чүвени амыдырал бадыткаан.

50 чылдың хрониказы

Владимир Ильичиниң саналын ёзугаар Конституцияның текстизинге «Ажылчы чоннарның болгаш дарлаттырган улустуң эргелериниң декларациязын» киирилде бөлүк кылдыр киирген. Совет республикада национаддарның болгаш расаларның деңнелин эргезиниң дугайында үүлүү немээн, республиканың девискээринде чурттап турар даштыкы кижилериниң эргелериниң дугайында, политиктиг болгаш чүдүлге бүзүредиглери дээш истеп сүрүүшкүнүнге таваржып чоруур даштыкы бүгү кижилерге хоргадаар эргени тыпсыр дугайында үүлүдери РСФСР-ниң Кол хоойлузунга дүрүмчүдүп киирген. Конституцияның ийиги бөлүүнүң чээрбиги үүлүнүң төлевилелин Ленин бижээн. Ында чугаалап турары: «Республиканың девискээринде будурукчулуг куш-ажыды кылып турар даштыкы ажылчы чоннарның россий хамаатылары-биле бир дөмей хамааты болгаш политиктиг бүрүн эргезин РСФСР хүлээп көрүп турар». (Чогаалдары, т. 38, арын 520).

Партияның Төп Комитединиң комиссиязының колдуун хүлээп алган Конституцияның төлевилелин Советтерниң V съездизинге бадыладыры-биле киирген. 1918 чылдың июль 19-та РСФСР-ниң Конституциязын парлап үндүрген.

Съездиниң доктаалында чугаалап турары болза: «Бо Кол хоойлу Советтерниң Бүгү-россий Төп Күүсекчи Комитединиң солунунга ону парлаан үеинден эгелээш күштүг болур. Совет эргечагырганың чер-черде бүгү албан черлери ону катап парлап үндүрер болгаш бүгү совет албан черлеринге көскү кылдыр аскан турар ужурлуг».

Советтерниң V Бүгү-россий съездизинге чугаалашкан айтырыглар: Бүгү-российниң Төп Күүсекчи Комитединиң болгаш Улус Комиссарлар Чөвүлелиниң отчёттары, аъш-чем айтырыы, социалистиг Кызыл Армияны организастаары, Бүгү-российниң Төп Күүсекчи Комитедин соңгууру болуп турган. Мынчангаш бешки съезд бодунуң ажылын делегейге аажок улуг төөгүлүг ужур-дузалыг документини—РСФСР-ниң бирги Конституциязын бадылаары-биле дооскан. Совет күрүне бодунуң Кол хоойлузун — социалистиг тургузуушкунну улам ыңай калбартырынга хоойлужуткан баазаны алган.

Бодунуң элээн чугааларынга В. И. Ленин бирги Совет Конституциязының бүгү делегейге төөгүлүг ужур-дузазын ханызы-биле илереткен. 1918 чылдың июль 26-да Пресненск районга болган митингиге Владимир Ильичиниң чугаалааны:

«Мынчага чедир туруп келген бүгү конституциялар тергиидекчи аңгыларның эрге-ажыктарын камгалап турган. Ынчангаш чүгле чаңгыс Совет конституция ажылчы чоннарга бараан болуп турар болгаш моон соңгаар-даа доктаамал бараан болуп, социализмни боттандырар дээш демиселге күчүлүг чепсек болур». Совет чурттуң ажылчы чоннарының улуг чаалап алышкыннарын, пролетар диктатуразының тургустунганын, ажылчын аңгынын болгаш ажылчы тараачыннарның эвилелин, улустуң холунга будурулгениң кол чепсекхерекселдериниң шилчээнин, ёзулуг демократияның — калбак улус масаларга демократияның тургустунганын Конституция хоойлужудуп быжыглаан дээрзин В. И. Ленин айтып турган.

Россия Федерациязының бирги Кол хоойлузунуң эң чугула принциптери ССРЭ-ниң Конституциязының үндезини болган. ССРЭ-ниң Конституциязын 1924 чылдың январь 31-де Советтерниң II Бүгү-эвилел съездизинге хүлээп алган болгаш 1936 чылга чедир күштүг турган. Ол үениң дургузында чурттуң индустриализациязын болгаш кадзы ажыл-агыйның коллективизациязын боттандырган. Бүгү делегейге төөгүлүг бо чедиишкиннерни 1936 чылдың декабрь 5-те ССРЭ-ниң 5-ки Онза съездизинге бадылаанны ССРЭ-ниң чаа Конституциязында хоойлужудуп быжыглаан.

В. ТЕРЕНТЬЕВ,
СЭТА-ның корреспондентизи.

ТЫВАДАН — ДАШТЫКЫЖЕ

Кадырган сыын мыйызының хандызын чон шаандан тура-ла эмге хереглеп келген. Чүректиң, хан-дамырның ажылын экижидип, ижин-шөйүндүнүң болгаш оон-даа өске органнарның варыын эмнеп, кижиниң ниити байдалын сергедип келир сыын мыйызындан кылган эмнерни пантокрин деп адаар.

Чайның башкы айы үнгелекте, сыын мыйызы четчип кээри билек, бистиң аңчыларывыс чылдың-на тайгаларже аттаныптарлар. Бо чылын республиканың аңчылары 150 сыын мыйызын дужаар планныг. Ооң хөй кезиин, азы 66 мыйысты Сыстыг-Хемниң курацныыр ажыл-агый черииниң аңчылары дужаар. Арткан чоншөөрелдерни Таңды, Каа-Хем, Улуг-Хем районнарның база аңчылар болгаш балыкчыларның республика ниитилелиниң аңчыларынга үлээген.

Бистиң аңчыларывыстың олурген сыыннарының мыйызы Бурятияның болгаш Алтайның аңчыларының олчазы-биле кады даштыкы чурт Көрейяга баар.

Бо хүннерге чедир 26 сыын мыйызы белеткеттинген. Сыын мыйызының кайы хире кээп, шынары кандыг болуп турарының дугайын чугаалап бээрин Республика төвүнде сыын мыйызы хүлээп алыр пунктунуң хоочун ажылчыны эш Горбуновтан айтырарывыска, ооң биске дыңнатканы болза:

— Эрткен чылдарга бодаарга мыйыс эрте кээп эгеледи, шынары-даа черле эки. Биске кымныдаа мурнап эки-тура ниитилелиниң аңчызы персональдыг пенсионер Александр Манытеевич Чымба олчазын дужаады. Ооң деңзизи 4 кг ажыг, хевири-даа чараш, бир дугаар сортка хүлээп алдынган.

Мыйыс белеткели июль 10-та чедир үргүлчүлээр. Бо хүннерде тайгада 40 ажыг аңчы бар.

„Улуг Октябрь болгаш Чөөн Сибирь“

ИРКУТСК. (СЭТА). «Улуг Октябрь болгаш Чөөн Сибирь» деп эртем-теоретиктиг юбилейлиг конференция ажыттынган. Төөгү болгаш ниитилел эртемнериниң специалистери, Бурят болгаш Тыва АССР-лериниң, Красноярск крайының, Иркутск болгаш Чита областарының дээди ооредилге черлериниң башкылары пропагандистер, партия болгаш совет ажылдакчылар ооң ажылында киржип турар.

Советтерниң эрге-чагыргазы дээш, чаа социалистиг эгелерге улус ажылагыйын хогжүдер дээш Иркутскиниң партия организациязының деميселиниң кол-кол үе-чадаларының дугайында СЭКП-ниң Иркутск обкомунуң бирги секретары С. Н. Щетининиң илеткелиниң соонда, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының төөгүлүг ужур-дузазының дугайында академик П. Н. Поспелов илеткел кылган.

БИСТИҢ ДЕЛЕГЕЙ

«ДЕЛЕГЕЙ ТЕЛЕВИДЕНИЕЗИНИҢ» БИР ДУГААР ДАМЧЫДЫЛГАЗЫ

Каш чылдар мурнунда бис бөмбүрзек дескиндир телевидение дугайында чүгле сактып бодаар турган бис. Ам көрүңер даан, бо чылдың эң узун дурттуг хүнүнде — июнь 25-те, ортаакы европаныы-биле 20 шак турда, «делегей-телевидениезиниң» дугайында ол күзел-бодал херек кырында боттаныр. Делегейниң кижилери хары угда ол бүгү делегей телевидение дамчыдылгазының көрүкчүлери болгаш ооң киржикчилери болур. Парлалганың Медээлер Агентилелиниң корреспондентизинге ол дамчыдылга кандыг янзылыг организастаттынарының дугайында ССРЭ зоназындан болгаш Интервидениеден «Бистиң делегей» деп дамчыдылганың удуртукчузу, совет радионун болгаш телевидениениң политиктиг хайгааракчызы Юрий Фокин мынчаар чугаалаан.

— «Делегей телевидениезиниң» мурнуку төөгүзү кандыг турганыл база шак ындыг янзылыг телевидение дамчыдылгазын организастап чорудар дугайында ким бир дугаар санал-онаалды кииргенил. олар кымнарыл деп чүвени чугаалап берип көрүңерем?

— Шак ындыг дамчыдылга дугайында бодал бүдүн чартык чыл мурнунда тыптып келген. Ооң эгелекчилери «Британ радио дамчыдылгазының корпорациязының» бөлүк ажылдакчылары болган. Бир чыл эрткенде, ол идея херек кырында ажыл-херекче шилчиириниң мурнунда, ооң тодаргай программазын чогаадып тургускан.

— Ол дамчыдылганың организастыг ажыл-чорудулгазын кымнар канчаар ажылдап кылганыл?

— Хамыктың мурнунда-ла кол чүүл Европаның, Американың, Азияның, Африканың болгаш Австралияның эң улуг телевидение организацияларын ол идеяже хандыкшыдып сонуургадары турган. Чүнүң-даа мурнунда ол солун идея улустуң хөй нуруузунуң кичээнгейин хаара туткан турганын демдеглээр ужурлуг, чүл дээрге черниң эдеринчилери бүгү диптерни тудуштуруп турар телевидение суургаларын тургусканы оларның кичээнгейинге бир-ле дугаар улуг сонуургалды хайныктырган. Баштайгы үеде айтырыгның техниктиг талазы шиитпирлеттинген ышкаш болза-даа, чамдык телевизия организациялары, хамыктың мурнунда АКШ-ка черниң эдеринчилери-биле харылзаа тудуштуруп, ону ажыглааны дээш ооң ортээн ким төлээрил деп айтырыг тургустунуп келген.

Ынжы бүгүдезинге билдингир болгай, АКШ-тың телевидение дамчыдылгазы янзы-бүрү чарлалдар болгаш дыңнадыглар-биле долган болгаш ол дээш хөй-хөй түнүг акшаны ап турарлар. Ынчангаш «Эй-Би-Си», «Си-Би-Эс» болгаш «Эн-Би-Си» деп үш улуг телевидение компаниялары ол дамчыдылгага киржиринден ойталааннар. Чүге? Чүге дээрге олар ол дамчыдылгага киришкеш, янзы-бүрү чарлалдар салыр аргазы чок апаар болгаш ооң кандыг-даа акша-төгерик ойнап ап ыдавас. Ынчангаш бөмбүрзек дескиндир дамчыдылга баштайгы бергедээшкинге таварышкан, херектиң ужуру чүл дээрге, ында ийи дилги каапкаш, «делегей телевидениезин» организастап чорудары кымга-даа сонуургаачыг эвес.

Амгы үеде Бүгү-делегейниң «ЭКСПО-67» деп делгелгези чоруп турар чурт — Канада ол эгелээшкинге улуг өөрүшкүнү берген. Ооң телевизия организациязы ол дамчыдылгага эң идепкейлиг киржирин шиитпирлээн. Ооң соон дарый Американың национал телевизия компаниязы «НЭТ» бодунуң чөпшээрелин база берипкен.

1967 чылдың февраль келген, Женевага үш дугаар белеткел хуралга делегейниң 18 чурттарындан телевизия организацияларының төлээлери келген. Аңаа ол дамчыдылганың чогаадыкчы болгаш техниктиг белеткел ажылының дугайын дугуржуп чугаалашкан. Ол хуралга болган хөй-хөй маргылдаалыг айтырыгларның соонда «делегей телевидениезиниң» дамчыдылгазының дугайында эң чугула айтырыглар шиитпирлеттинген. Ол айтырыглар бодур.

БИСТИҢ ИНТЕРВЬЮВУС

БАШТАЙГЫ БАЗЫМНАР

Тываның аныяк ажыл-агый чери болур Таңдыда «Россия» совхозтуң директору Алексей Артемьевич ДЕЖНЁВ-биле бистиң корреспондентивис дараазында беседаны кылган:

КОРРЕСПОНДЕНТ: «Россия» совхозтуң баштайгы базымнары-биле «Шыныңның» номчукчуларын таныштырып көрүңерем, Алексей Артемьевич.

ДЕЖНЁВ: «Совет Россия» кодээ ажыл-агыйын «Россия» совхоз кылдыр организастааны дээрге Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың кодээнин ажыл-ишчилериниң дугайында сагышсалыышкынының тодаргай херечизи болур дээрзин бистиң ажылчыннарывыс болгаш тускай эртемниглеривис ханызы-биле медереп билип, орта эки күш-ажылчы херектери-биле харылып турарлар.

Оон кэскү херечизи бо-дур: бо чылын техника септелгезин чогуур хуусааазында, эки шынарлыг чорутказы, часкы хову ажылдарын бедик агротехниктиг деңнелге эрттирген. Бо талазы-биле инженер эш Брокерт, аныяк агроном эш Зайцев олардың күжениишкинниг ажылдаанын демдеглевес аргажок.

Аныяк совхозтуң ажылчыннары часкы тарылганы 7500 гектар шелге чоруткан.

КОРРЕСПОНДЕНТ: Бо чугула кампанияга механизаторлардан кымнар эки киржип, шылгараан ирги?

ДЕЖНЁВ: Механизаторлардан юбилейлиг чылдың часкы хову ажылдарынга шылгараанар хөй. Ынчалза-даа боттарының үлүг-нормазын доктаамал ажыр күүседип, өскелерге үлегер-чижек болуп турганнарга Николай Ситников, Сазон Тыртык-Кара, Иван Иванов, Ефим Агапов болгаш өскелер-даа хамааржыр. Бо эштер ажылды чүгле кончуг эки шынарлыг кылып турганнар.

КОРРЕСПОНДЕНТ: Совхозтуң малчыннары юбилейлиг чылды кандыг чедиишкиннер-биле эгелээнил? Бо айтырыгга хамаарыштыр чүү чугаалап болур силер.

ДЕЖНЁВ: «Россияның» малчыннары бо чылдың бирги кварталында болгаш оон соолунде айларда-даа тергиин эки ажылдап, улуг чедиишкиннерни чедип алган деп чугаалаарының бүгү барымдаалары бар-дыр. Беш айларның дургузунда күрүнеге 45 тонна зөт, 164 тонна сүт дужаар план ыракта ажыр күүсеттинген. Бо чаагай чедиишкиннерге саанчылар Геннадий Шарыпов, Надежда Клепикова, Римма Камаа, Анна Стеблянская болгаш өскелер-даа төлептиг үлүг-хуузун киирген. Бо эштериң кайызы-даа чыл эгезинден бээр бир инекке онааштыр 900 литр ажыг сүттү саап алган.

Бызаа ажаакчылары Дора Мамонтова, Анфиса Васильева оларның чедиишкиннери база-ла бисти өөртүп турар. Олар ажаалдазында бызаа бүрүзүнден 500—600 грамм немелде деңзини хонукта ап турар. Инек кадарчылары Константин Канчыыр-оол, Кадыр-оол Наскал олар кададында инек бүрүзүн-не хонукта 700—800 граммга семиртип, мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир болгаш күрүнеге дужаар херекке үлүг-хуузун киирип турар.

КОРРЕСПОНДЕНТ: Алексей Артемьевич, ажылагыйның бүдүрүлгезинге кандыг-ла бир кол адыр турар болгай. Силерниң совхозуңарның угланыышкыны кандыгыл?

ДЕЖНЁВ: Бистиң совхоз тараа болгаш зөт бүдүрер угланыышкынныг. Ынчангаш Наскал салбырында бызааларын эмзирип азыраар 12 кодан инектерни тургускан бис. Ында бызаалар семисшыыран, дүрген өзүп турар. Эң ылаңгыя малчыннар Клавдия Үремчи, Монгуш Биче-оол олар малдың чаш төлүн менди алыр дээш дыка кызып ажылдаан. Олар юбилейлиг чылда чүс инекке онааштыр 100 бызаа алыр социалистиг хүлээлгезин чедиишкинниг күүсеткен.

КОРРЕСПОНДЕНТ: Совхозтуң ажылчыннары бо чылдың тудуг ажылдарын база-ла эки чорудуп турар болгай. Олар эртикен айларда кандыг ажылдарны кылганыл?

ДЕЖНЁВ: Ийе, ындыг. Бистиң тудугжуларывыс шынап-ла эки ажылдап турар. Үүгле соолгу айларда кайызынга-даа ийи-ийи аал ишти чурттаар ийи бажыңнарны ажыглалга киирген. Бо-ла хевирлиг дөрт бажыңнар юбилейге чедир туттунар. Оон аңгыда улуг байырлалга чедир аалчылар бажыңы, столовая болгаш ниитиниң чунар бажыңы ажыглалга кирер. Бо бүгү бистиң тудугжуларывыстың алдарлыг байырлалга белээ болур.

Ынчангаш «Россия» совхозтуң коллективи Совет эрге-чагырганың 50 чыл өөн ажыл-агый болгаш культура тургузуушкинунуң хөрээнге чаачаа чедиишкиннер-биле уткуур дээрзинге кандыг-даа чигзиниг турбас дээрзин «Шыныңның» номчукчуларынга бүзүредирин чөпшээреңер.

ТАРАА ШӨЛҮНҮҢ КЫРЫНДА— ЧАЛГЫННЫГ АЖЫЛДАКЧЫ

Тараа культураларының дүжүдүн бедидер болгаш бок үнүштерден, хээкчилерден камгалаар херекке кэскү дузаны хамааты агаар флодунун тускай самолёттар чедирип турар. Самолёттарның болгаш вертолёттарның дузазыбиле хээкчилерге база аарыгларга удур демисел ажылының 40, бок үнүштер-биле — 80, минералдыг чемишчидилгелер чаштырарының 20 хуузун кылып турар.

Партияның XXIII съездизи кодээ ажыл-агыйже чорудар минералдыг болгаш өске-даа чемишчидилгелерни көвүдедирин айыткан. Тыва республиканың хөрөүнүнге минералдыг чемишчидилгелер кончуг чугула, ынчангаш оларны угаазылалдыг ажыглаарын ажыл-агыйларның удуртукчулары болгаш тускай эртемниглери бодаза чогуур. Кодээ ажыл-агыйга колдуунда азоттуг, фосфорлуг, калийлиг минеральдыг чемишчидилгелер чоруп турар. Үнүшке азот четпесте ол ак-ногаан өңүг апаар болгаш өзүмү ооживнаар. Азот сугга эстиичел, ынчангаш ону үнүштер дүрген шиңгээдип алыр. Натрий, кальций, калий колдаан азоттуг чемишчидилгелер сугга онза дүрген эстиичел, ындыг азоттуг чемишчидилгелерни суггаттыг шөлдерге ажыглавазын база таарыштырза эки, оларның орнунга азоттуг чемишчидилгелерни өске хевирлерин ажыглан болур. Аммиак колдаан азоттуг чемишчидилгелерни суггаттыг черлерге ажыглап болур, чүге дээрге олар сугга эстиичел-даа болза, хөрзүнге эки сиңиичел. Ындыг чемишчидилгелерни сеялка-биле чаштырары ажыктыг, а агаардан бүлгүртүрүнге бодунуң составында азоттуң хуузу 46 чедип турар чемишчидилгелер тааржыр, чүге дээрге шөлге ол деңдески кылдыр тарады чаштырары негеттинер чемишчидилге-дир, бо ажылды самолёт-биле эки кылып болур. Амгы үеде ындыг хевириниң чаа азоттуг чемишчидилгелерин үндүрүп турар, чоокку чылларда ону калбаа-биле ажыглаар апаары чугаажок.

Чугулазының талазы-биле ийиги черде калийлиг азоттуг чемишчидилгелер туруп турар. Калий үнүштүң организминге бүдүмелдер хуулдурарынга кончуг дузалыг. Ол чокка үнүш баксыраар болгаш янзы-бүрү аарыгларга алзычал апаар. Бир эвес азот үнүштүң өзүмүн эжикидер болза, калий оон организмин быжыктырар.

Калийлиг чемишчидилгелер бодунуң составында бар калийниң өкизинин хөй, эвээш хуузунуң аайы-биле элээн наш бөлүктерге чарлып турар, ынчалза-даа бо чемишчидилгелер агаардан бүлгүртүрүнге ындыг-ла таарышпас. Концентрастаан калийниң хуузу 40—50 чедип турар калийлиг чемишчидилгелерни агаардан бүлгүртүрүнге ажыглап болур. Бо чемишчидилгелер үр үеде кадагаларга борбакталы бээр, ынчангаш оларны бүлгүртүрүнүң мурнунда шишкиир.

Үшкү бөлүк фосфорлуг чемишчидилгелер. Фосфор үнүшке херек чамдык бүдүмелдериниң составында база бар. Фосфор четпесте үнүштүң азотту шиңгээдири кошкаар болгаш тарааның дүжүткүрү күдулаар. Фосфор тараанның үрезининде хөй. Фосфорлуг чемишчидилгелер тарааның четчип үнер үезиниң хуусааларын кызырарынга дузалыг. Бо чемишчидилгелерге бөдүүн суперфосфат, ийи дапкыр суперфосфат, фосфорит далганы, соок далганы болгаш өскелер-даа хамааржыр. Оларны үнүштериниң шиңгээдип алыры база аңгыаңгы. Эң-не шиңгээттиңгирлери суперфосфаттар болур. Ийи дапкыр суперфосфат эң-не шиңгээттингир болгаш агаардан бүлгүртүрүнге таарымчалыг фосфат болуп турар. Амдызында бо чемишчидилгени бүдүрүп турары эвээш, ынчангаш ону эң-не ажыглаттынгыр культураларның үрезиннери-биле кады чажып чемишчидерин сүмелеп турар. Калбаа-биле неперээн бөдүүн суперфосфатты авиахимиктиг ажылга ажыглаары чугула.

Амгы үеде минералдыг чемишчидилгелерни самолёт-биле хөрзүнге чаштырып төгериниң аргазы онза ужур-дузалыг бооп турар. Чүге дизе бо арга чемишчидилгелерни хөрзүннүң кырынга дески кылдыр чажар. «АН-2» деп самолёт-биле 10 метр бедик кылдыр ушкаш, чемишчидилгени чаштырарга, хөрзүнге тарады дүжери барык хол-биле чашканы ышкаш болур. А 10-дан 20 метр чедир бедик ушкаш чаштырар болза, чемишчидилгенин тарады дүжери дыка экижиир. Оон-даа бедидир ужарга, борбаандылай кылган суперфосфаттың чаштынарының шынары улам экижиир. Ындыг суперфосфатка 50 метр, аммиак селитразынга 20-ден 50 метр чедир бедидир ужары эң ажыктыг болур. Ужудуушкуннуң үезинде улур келген болгаш өрук аайының хады ажылдың шынарынга боттуг салдар чедирбес, а дооразындан келген хат болза, чажылганың дилиндээн калбартыр болгаш ажылдың шынарын кудуладыр. Хаттың дүргени секундада 8 метрден ашпас болза, борбаандылаан суперфосфатты, аммиак селитразын болгаш өскелерни оондаа оожумда чажар. Оон-биле кады хат ындыг турар үеде ужудуушкуннуң бедиин 20-ден 10 метр чедир чавызадыр.

Чоокта чаа республиканың Улусчу контроль комитединиң хуралынга минералдыг чемишчидилгелерни ажыглаан турарында улуг четпестерни илереткен. Ындыг чемишчидилгелерни хөрзүнге чажар талазы-биле ужар үүл багай ажыглаттынып турар деп доктаалда дөрт айыткан. Ужар үүлдү мынчаар ажыглаар талазы-биле чаңгыс «Межегей» совхоз керээ чарган болгаш он 2310 га шөлге минералдыг чемишчидилгелерни мынчаар чаштырып турар. Хөй минералдыг чемишчидилгелерни элээн наш чылдарда ажыглавайн турар хирезинде-ле оларны ужар үүлүн дузазы-биле хөрөүнге чаштырып төгерин ажыл-агыйларның чамдык удуртукчуларының болгаш тускай эртемниглериниң талазындан херекке албайн турарында кандыг-даа барымдаа чок. Тывага чаъстаашкын эвээш, мындыг ажыл түүнел чок куруг болур дээр чугааны оларның чамдыызындан дыңнап болур. Бо дээрге чер ажылын эртем өзугаар чорудар дугайында практиктиг билиг чок кижилериң бодалы-дыр. Складтарга чыл-чылы-биле чыдар чемишчидилгелер кандыг ажыкты бээрил? Оларны хөрзүнге чажып каарга, үүү кандыг-даа бол ажыктыг болбас үүе бе?

Дүжүттүң ол ажыглаттынмайн чыдар курлавырын хөрзүнге дораан төп ажыглаар херек дээрзин тускай эртемден бүрүзү билге чогуур.

Тывага чаъс эвээш дүжер болганда, минералдыг чемишчидилгелерни төп ажыглаарының негелделерин шыңгыы сагыры чугула. Чижээ, чемишчидилгени шөлге хүндүс төккен болза, ону дораан илииртээр, лущениелээр. Ынчангаш чемишчидилгени хөрзүнкү ажылдап кылырының мурнунда аңаа төгер херек. Бир эвес чемишчидилге хөрзүнге холушкан болза баштайгы чаашкын эртери билек үнүштер чемиштиң чогуур элементилерин бодунга сиңирип эгелээр. Бо чылын «Межегей» совхозка бо ажылды шак ынчаар кылган.

Колхозтарның, совхозтарның агрономнары минералдыг чемишчидилгелерни хөрзүнге төгерин ужар үүлүдүн дузазы-биле чорударын шыңгыы боданып көрзе чогуур. Бо дээрге үүгле ажыктыг болурундан өске үүе чок.

В. СНЫТКИН,
инженер.

Даштыкыда

Совет чазактың чугула эгелээшкини

Араб күрүнелерге удур Израильдиң агрессиязының түнелинде Чоокку Чөөн чүкте тургустунган байдалды чугаалажып көөр база агрессияның уржуктарын узутказарынче болгаш израиль шериглерни тайбыңчыдылга шугумундан ыңай соңгаарладыышкын чокка чайладып үндүрериниче угландырган шиитпирлерин хүлээп алыры-биле КНО-нуң Кол Ассамблеязының онза тускай сессиязын доп-дораан чыылдырар дугайында айтырыгны Совет чазак тургускан. Совет Эвилелиниң бо инициативазының аажок улуг ужур-дузалыы тодаргай. Аткылажыышкынны соксадыр дугайында КНО-нуң Айыл чок чорук Чөвүделиниң кап удаа кылган негелделерин израиль тооп көрбейн, араб чурттарның чаа-чаа девискээрлерин эжелээрин үргүлчүлеп, а ам агрессияның чорудуушкунунда эжелеттирген районнарны күш-биле бодунга каттыштырып алырын калчаалы-биле негеп турар ындыг байдалдарның үезинде калчаарап барган агрессорларның хөделишкиннерин бодунуң буруу шаап көөрүн КНО-нуң Кол Ассамблеязы делегейниң ол организациязының Уставының негелдезин өзугаар соглээр ужурлуг.

Делегей тайбыңын болгаш айыл чок чорукту деткиринге хамаарышкан кандыг-даа айтырыгларны чугаалажып көөр болгаш ол дугайында сумелерин бээр талазы-биле бүрүн эргени КНО-нуң Уставы Кол Ассамблеяга тывыскан. Чогум-на харын хүн чурумунда ындыг айтырыг тургустунуп келген. Чүге дээрге, араб чурттарга удур Израильдиң кемниг агрессиязы болгаш оон эжелекчи негелделери Чоокку Чөөн чүкте база бүгү делегейде тайбыңга болгаш айыл чок чорукка шыңгыы айылды тургузуп турар.

Болуушкуннарның көргүзүп турары-биле алырга, израиль агрессорларны деткээн империалистиг бөлүктер болгаш хамыктың мурнунда Американың Каттышкан Штаттары, араб чурттарның иштики херектеринге идепкейлиг холгаарларының планнарын кылып, чер бөмбүрзээнин ол районунга империализмге ажыктыг политиктиг өскерилгелерни хандырарын оралдажып турар үениң байдалы КНО-нуң Кол Ассамблеязының тускай сессиязын чыылдырарының чугулазын болгаш далаштыын тодарадып турар. Чоокку Чөөн чүктүң чуруун эде көөр» дээр кыйгырыгларның Каттышкан Штаттарда улам ажыы-биле дыңналып турары таварылга эвес. Айыыл Чок чорук Чөвүделинде америк төлээлекчиниң Израильди кандыг-даа янзы-биле камгалаарын оралдажып, араб черни эжелээрин үргүлчүлээр арганы израиль эжелекчилерге бээр ындыг шиитпирлерни хүлээп алырын чедип алыр дээш бар-ла шаа-биле оралдажып турары база таварылга эвес.

Израиль агрессорларны буруу шавар, шериглерни тайбыңчыдылга шугумундан ыңай чайладып үндүрериниче оларны албадаар, араб чурттарның хосталгазынга болгаш хамаарышпас чоруунга удур Израильди боттарының челенгижи кылдыр ажыглаар дээр империалистерниң кажардаашкынынга төнчүү салыр, Чоокку Чөөн чүкте дайынның айыылдыг одаан узуткаар деп шиитпирлиг негелделер делегейниң бүгү чурттарында дыңналып турар. Ол чөптүг болгаш дүрүм өзугаар негелделерни боттандырарынга эргежок чугула базымнарны кылыр арганы Чоокку Чөөн чүкте шыңгыы байдалга сагыш сеткилиниң ханызындан дүвүреп турар бүгү күрүнелерге — КНО-нуң кежигүннериниге КНО-нуң Кол Ассамблеязының сессиязы бээр.

Израиль агрессиясының уржуктарын узуткаар дугайында айтырыгны КНО-нуң Кол Ассамблеязының тускай сессиязынга чугаалажып көөр деп Совет чазактың саналын тайбыңга ынакшылдыг бүгү чурттарның болгаш улустарның шиитпирлиг негелделери турарын ол саналды делегейде канчаар көрүп турар дугайында баштайгы медээлер, дыңнадыглар көргүзүп турар.

Н. ЧИГИРЬ, СЭТА-ның тайылбырлакчызы.

Израиль эжелекчилерниң араатанзыг үүлгедиглери

БЕЙРУТ. (СЭТА). Дайын чорудулгаларының үезинде-даа база ол ышкаш аткылажыышкынны соксаткан соонда-даа, эжелеттирген араб девискээрлерге израиль агрессорларының кара туразында аажылаашкынының болгаш араатанзыг үүлгедиглериниң дугайында улам чаа-чаа медээлериниң Ливанга келири үргүлчүлеп турар.

Сирий чартык ортулукта израиль шериглериниң шаап халдаашкынынга боттарының кезектериниде үзе кирдирген муң-муң египет солдаттар аштан өлүрүнче херек кырынга чыгаттырган. Херектиң ужуруп билир кижилериниң дыңнатканы-биле алырга, дайынның баштайгы хүнүнде-ле израиль солдаттар чаңгыс-даа кижини диригге тудуп албас деп аас дужаалын алган. Ол дужаалды өзугаар израиль солдаттар сирий фронтуга сирий армияның солдаттарын, олар удурланыышкынын соксаткан таварылгада безин боолап өлүрүп турган. Синайда израиль танкылар-биле боо-чепсээ чок египет солдаттарны барыын талаже сывырып, оорүндеп озалдаан болгаш турупкан солдаттарны танкылар-биле бастырып, өлүрүп турган.

Делегей керээлериниң бөдүүн норма-чижектерин израиль командылалдың үреп турарының фактыларынче кичээнгейни база көрүндүрүп турар. Чижээ, Рамаллахта «Кызыл чартык айның» ыдгал демдектерлиг госпитальды артиллерия боолап, узуткаан. Балыглаттырган хөй кижилер болгаш он ажыг эмчилер олген. Балыглаттырганнарны соорткен санитар машиналарны израиль самолёттар бомбалап база боолап турган таварылгалар дыка хөй болгулаан. Сирий болгаш иордан фронтуларга израиль чепсектиг күштериниң ортендирер бомбаларны ажыглап турарының фактылары бүгүдеге билдингир.

Израильдиң агрессчи үүлгедиглериниң түнелинде тайбың араб чоннуң ортузунда когарал, айыылга таварышканнарының саны дыка хөй. Ылаңгыя Иерихонда, Тулкериде, Калькилияда когараллар улуг болган. Сириянның эль-Кунейтра хоорайын долгандыр онза кадыг-дошкун тулчуушкуннар болган. Хоорай улуг үрегдээшкинге таварышкан. Оон 15.000 чурттакчыларындан үүгле 250 хире кижи дириг арткан.

Иорданияның эжелеттирген барыын талакы девискээрлеринде израиль шериг эрге-чагыргалары түс черниң араб чурттакчыларын боттарының бажыңнарын катташ, Иордан хемниң чоон талакы эриинде иордан шериглериниң турар черинче чоруудар деп күш-биле албадап турар. Набулс хоорайның чурттакчыларын израиль шериг эрге-чагыргалары хоорайдан «эки-тура»-биле үнүп, Иордан хемниң чоон талакы эриинче чоруурун албадап турган. Автоматтарлыг израиль солдаттар чурттакчыларны сывырып турар. Ыракта-ла четче эвес медээлер-биле алырга, бо үеге чедир израиль шериглерге эжелеттирген Барыын Иорданиядан 150 муң хире арабтарны — түс черниң чурттакчыларын үндүр сывырган.

Ленинградка чогаалган дериллгениң дузазыбиле ийи кижи КАР-ның бүгү энергетиктиг системазын башкарып болур. Каирде энергетиктиг системаның диспетчер пунктузунга болгаш район пунктузунга щиттерни болгаш пультуларны белеткээн.

ЧУРУКТА: КАР-ның энергетиктиг системазын башкарар төп щит болгаш пульт.

СЭТА-ның фотохрониказы.

НАТО чөвүделиниң сессиязы

ЛЮКСЕМБУРГ. (СЭТА). Люксембургтуң найысылалынга НАТО чөвүделиниң сессиязы ийи хүн үргүлчүлээш, бодунуң ажылын доосканы. Сессияның киржикчилери — НАТО-нуң кежигүннери чурттарның даштыкы херектер министрлери Чоокку Чөөн чүкте байдал-биле холбашкан айтырыгларны, Чөөн биле Барыын таланың аразында харылзааларның айтырыгларын, Соңгу-атлантика эвилелин эде организэстаарының, Каттышкан Штаттарның болгаш Барыын Европаның чурттарының техниктиг хөгжүдеевинде таарымча чок байдалдың айтырыгларын чугаалажып көрген.

Сессияның ажыттынарының хүнүнде-ле НАТО-нуң чиргине секретары М. Брозионун чугаазынга социалистиг чурттарның адрезинге өжэнниг нүүлдер дыңналып турган. М. Брозио араб күрүнелерге удур израиль агрессияны мактап, израильдиң чурт-девискээр талазы-биле негелделерин херек кырынга чүүлдүгүүнүп көрген.

Араб күрүнелерже ыйыышкын кылырынга Соңгу-атлантика блогун ажыглаарын оралдажып турар АКШ-тың күрдепартаментизиниң политиказын ажыы-биле деткээн М. Брозионун туружу чамдык төлээлериниң таарымнас чоруун болдурган. Ылаңгыя ол таарымнас чорукту Франциявың даштыкы херектер министри Кув де Мюрвиль илергейлээн.

Төлээлериниң аразында тургустунуп келген чөрүүдээлерин сессияның эң эгезинде-ле соксадырын оралдашпышаан, НАТО-нуң удуртулгазы М. Брозио НАТО-нуң өмүнээзинден эвес, а бодунуң хууда бодалын чугаалаан деп медеглээр ужурга таварышкан.

АКШ-тың Вьетнамда агрессиязының үргүлчүлеп турары-биле холбаштыр сагышсыраашкын хөй төдээлериниң чугааларынга дыңналып турган. Ындыг болза-даа АКШ-тың күрүне секретары Дин Раск Вашингтонунуң эрги туружун тайылбырлап, чоокку үеде вьетнам айтырыын чугаалажыышкыннарның аргазы-биле шиитпирлеп болбас болгаш Каттышкан Штаттар «бодунуң хүлээлгелерин күүседир» бодап турар деп медеглээн. Ону өске сөс-биле чугаалаарга, Каттышкан Штаттар Мурнуу-Чөөн Азияда агрессиязын үргүлчүлээр бодап турар дээни ол.

Сессияның киржикчилериниң ортузунга тургустунуп келген чөрүүдээлерин сессияның ажылы доозулган соонда парлап үндүрген дыңнадыг илергейлеп турар. Чоокку Чөөн чүкте байдал дугайында айтырыгның талазы-биле Францияның элээн туружу-биле холбаштыр НАТО-нуң чөвүдели Израильдиң агрессчи хеделишкиннерин ажыы-биле деткиирин түүнел дыңнадыынга айытпаан болгаш ол районга үр үениң байдынын хандырарының эргежок чугулазын айтыры-биле кызыгаарлаттынган.

Вьетнамның агаарынга 2.029-ту дужур атган

ХАНОЙ. (СЭТА). Июнь 15-те Вьетнам информас агентиледдиң дыңнатканы-биле алырга, ВДР-ниң девискээринге агаарынга дужур атган америк самолёттарның ниити саны 2.029 болган.

Мурнуу Вьетнамның Хосталга армиязының дайынчылары майда АКШ-тың 25 самолёдун дужур атган.

АКШ-тын, ГФР-нин культура төптерин хагган

ДАМАСК. (СЭТА). Дамаскыда америк культура төвүн болгаш барыын-герман культура институдун хаган дугайын сирий чазак чарлаан.

«Кажан америк, англи болгаш барыын-герман империализм араб чурттарга удур израиль агрессияны организастааны араб улуска билдингир болу берген бо үеде АКШ, Англия болгаш Барыын Германия-биле культурлуг болгаш өске-даа харылзааларны хөөгөөр артырарының кандыг-даа барымдаалары араб улустарда чок» деп, Сана агентиледдиң тускай дыңнадыында чугаалап турар.

Агрессиянын айыылынга таварышканнарга дузаламчы

БЕЙРУТ. (СЭТА). Ливаниың кадык камгалал министри Нассиб Барбириниң шиитпирин өзугаар чурттуң бүгү күрүне эмнелгелерин болгаш госпитальдарын израиль агрессияның айыылынга таварышканнарга медицина дузаламчызын көргүзери-биле сирий болгаш иордан чазактарның эргезинге тывыскан. Ливаниың Министрлер чөвүлели израиль агрессияның айыылынга таварышканнарга дузаламчы фондузунга 500 муң ливан фунтуну үндүрүп бээр дугайында шиитпирни хүлээп алган. Израильге эжелеттирген девискээрлерден үндүр сывырткан кижилерге бээр аъш-чемни, идик, хептн болгаш эм аймаан чүдүрген хөй машиналар Бейруттан Дамаскыже болгаш Аммаңче хүн бүрүде чоруп турар. Качыгдаан араб районнарның чурттакчыларынга дузаламчы чыыр талазы-биле кампания өске-даа араб чурттарда ышкаш, Ливанда база чоруп турар. Ол кампанияга профэвилелдери, хөй-ниити организациялары идепкейлиг киржип турар. Өске-даа араб чурттардан дузаламчының чүгүн чүдүрген транспорт Бейрутту дамчыштыр Сирияже болгаш Иорданияже үзүктелиишкин чокка чоруп турар.

ИОРДАН МИНИСТРНИҢ МЕДЕГЛЕЛИ

АММАН. (СЭТА). Израиль эжелекчи эрге-чагырганар Иорданияның израиль шериглерге эжелеттирген барыын талакы можуларының чурттакчыларын боттарының бажыңнарын болгаш черин катташ, чөвөн талакы районнарже үнүп чоруурун ыкшаа-биле албадап турар дугайын иордан чазак КНО-за дыңнаткан. Барыын талакы можулардан деп келгеннерниң саны, баштайгы медээлер-биле алырга, 150.000 хире кижи болуп турарын Иорданияның чаартылга болгаш хөгжүлде министри Исмаил Хиджажи медеглээн.

Конгонуң конституциязын чүүлдүгүүнген

БРАЗЗАВИЛЬ. (СЭТА). Июнь дөртте эгелээн санал-опал алышкынынга киришкен соңгукчуларның ажок хөй нурууу—90 ажыг хуузу —Киншаса хоорай найысылалдыг Конгонуң чаа конституциязын чүүлдүг деп көргеп.

Чаа конституция болза чуртка күштүг президент өзу-чурумун, парламентиниң чаңгыс палаталыг системазын тургузарын, ийиден хөй эвес политиктиг партияның турун болурун, а ол ышкаш можу администрациязынга төп чазактың эргечагырганын күштелдирерин көрүп турар.

1967 ч. Июнь 17.
ШЫН
3-КУ АРЫН

Оон программазынга политиктиг болгаш пропагандист утка-шынарлыг үүлдер кирбес. Күрүне ажылакчылары болгаш күрүнелер башкынчылары ол дамчыдылгага кандыг-даа киржилгелиг болбас.

Программада кирген үүлдер оон киржикчи бүгүдезиниң чөпшээрелиби-биле дамчыттынар.

Дамчыдылганың программазынга баш бурунгаар тырттырган киносюжеттер, магнитофонга белеткээн репортажтар кирбес.

— Ол дамчыдылганың организакчылары боттарының мурнунга кандыг кол-кол сорулгаларны салып турарыл?

—Кол сорулга чүл дээрге, Бөмбүрзектин янзы-бүрү булуңнарында чурттап турар хөй янзы шажын-чүүлгелиг, ангы-аңгы дылларда чугаалап турар кижилерни бот-боттарынга чоокшулаштырары болур. «Делегей телевидениези» бир дугаар дамчыдылгазынга бүгү делегейниң кижилериниң мурнунда салдынып турар кол чугула айтырыг — чер кырынга тайбыңны болгаш чөптүг чоруктуң айтырыын канчаар шиитпирлеп болурул дээрзин көргүзер. Оон-биле кады ол дамчыдылганы организастаан чорук улустар аразының кады демниг ажылдаар чоруун улам быжыктырар.

— Шак ындыг янзылыг дамчыдылганы техника талазы-биле боттандырары база белен эвес ыйнаан?

— Женева хуралының киржикчилери техниктиг үүлдер талазы-биле кол айтырыгларны база шиитпирлээн. Дамчыдылганың кол инженери, Европа телевидениезинин төлээзи Эрик Гриффитс хөй-хөй чурттардан келген кады ажылдаар коллегиязының кежигүннери-биле Лондондан углап-башкарар төп дамчыдылганың телевидение көргүзүүн болгаш үн дамчыдылгазын чоруударының нарын системазын ажылдап кылган. Ол улуг төп Би-Би-Си дээр ийи улуг студиянга турар. Программаның дамчыдылгазының талазы-биле үзүктел чок техниктиг угланыышкыны туспуус чурттар болгаш зоналар аайы-биле телевидение станцияларынга хуваттынган.

Шак ол дамчыдылганың сюжеди секундалар иштинде боор болгаш ол чорук дамчыдылганың кайы хире тодаргай болурун негеп турар. Ынчангаш бо талазы-биле ажылдап турар техниктиг болгаш чогаадыкчы ажылдакчыларга, телевидение станцияларының пунктуларында трансляцияны кандыг-даа өскерилге чок чорудуп турар чүс-чүс муң харылзаачыларга улуг харыысалгалыг ажыл хамааржып турар. Олар болза чередааа, ол ышкаш октаргайда-даа үн дамчыдылгазы база дүрзү-хевир көргүзүлгези кандыг байдалдыг болуп турарын туда хайгаарап турар.

— Эң-не чугула айтырыгларның бирээзи мындыг янзылыг; ол дамчыдылганың дугайын кым дыңнаанныл, силер дамчыдылгага чүүү өөгүзер деп бодап турар силер?

— Ол дээрге чөптүг айтырыг. Шак ол айтырыгны Женевага, Лондонга болгаш Будапештиге болган парлалга конференцияларынга чаңгыс эвес удаа салган. Ынчалза-даа бир-ле дугаар бүгү делегей дамчыдылгазын маңаа чугаалаары берге: бир дугаарында, ам-даа хөй-хөй үүлдерни удур тодарадыр, ийи дугаарында, ол дамчыдылга дугайын баш бурунгаар кымга-даа чугаалавас деп оон организакчылары дугурушкан. Үүгле чаңгыс үүлдү онзалап демдеглексеп тур мен, кол айтырыг — кижилерни чоокшулаштырары болур.

— Ол дамчыдылганың бүгү-ле чогаадыкчы болгаш техниктиг үүлдерин кажан долузу-биле тодарадып болурул?

— Дамчыдылга мурнунуң белеткелиниң дугуржулгазы майның орта үезинде Монреальга ЭКСПО-67» деп делегелгеге чоруттунган. Шак-ла аңаа ол дамчыдылгага тураскаатынган бүгү-делегей парлалга конференциязы база болур. Дамчыдылга эгелээринге чедир үш хонук буруунгаар белеткелдин үш репетициязы чоруттунар — түс черниң, зонаның, а эң соолунде дамчыдылганың хүнүнде — бүгү делегейниң. Амдызында дамчыдылганың редактору Орби Сингер болгаш режиссёр Ноубл Вильсон дамчыдылга чорудар черлерни кезип, чырык өртемчейниң аан-чоруунче чорупкан.

Сагындырып каайн: июнь 25 телевидениениң төөгүзүнге чаа эра, «телегей телевидениезинин» эразы ажыттынар. Ол бир дугаар дамчыдылгадан үүү болурун экраннарга бодунар көре бээр силер, өөнүктер. Ынчангаш удавас ужурашкыже!

(ПМА).

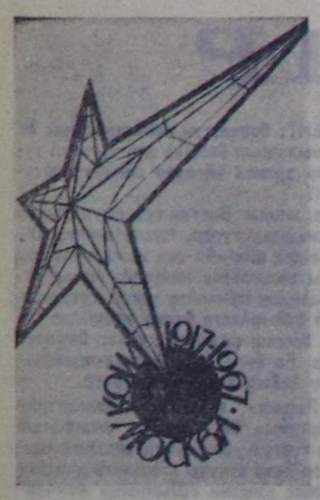

„Мээң Москвам“

Уран-чечен болгаш документальдыг фотографиялың «Мээң Москвам» деп юбилейлиг делгелгези найысылалдың Төп делгелге залында ажыттынган. Ында бежен чылдың дургузунда тырттырган 1300 фотолар бар. Авторлары—совет болгаш даштыкы мастерлер.

ЧУРУКТАРДА: делгелгениң эмблемаазы; А. Коньков. «Багай ойнаан соонда».

СЭТА-ның фотомедээзи.

Моол өңнүктериң чогаалы

Дэндэвийн ПҮРЭВДОРЖ.

Эзир уязы

Ак-кек дээрни тереңинде меңге чураан
Акпас сугже харап турар чалым тиинде
Чаъска, хатка дойлаттырган, ирип чыдар
Шагда калган эзир куштуң уязы бар.

Хаяларга эзир ынчан хаан дег турган.
Кандыг-даа куш ынаар чеңгип, чагдап болбас.
Дээрниң хиндиин, дагның бедиин эргий ужар,
Дээриглетпес, шүүргеден кээр дээрги чораан.

Бөгүн ында куштар дээрге эңме санчок —
Бөлүк-бөлүк — кара шаар дег шуужуп турар.
Хаяланган аяс хүннүң херелинде
Хамнаарактың хөглүг ыры соскаш кынмас.

Виктор ТЕЛЬПУГОВ

Рассказ

Дузаламчы

Дайын шагда-ла төнген-даа болза, Павел шеригге албан эрттирер хүлээлгезин уламчылавышаан турган: чээрби чылдың чазынында ол Москвага, Бирги пулеметчиктер курстарынга келген. Борта келгенинге Павел хомудаар туржук, харын кодээ чурттуг бодүүн оолга барып-барып Кремльге шериг албаны эрттирери таарымчалыг болган. Чүге? Ону Павел боду бодунга безин орта тайылбырлап берип шыдавас турган боор. Таарымчалыг, бо-ла. Ол адазынга база ынчаар бижээн: «Мээң албан-хүлээлгем менээ тааржыр, эки-дир» Ленинниң квартиразын камгалаар алдар-хүндү аңаа таварышканын, ол хүндүлүг таңныыл черинге каш-даа катап турганын чагаазынга немен каар деп-дап бергеш, ара соксап каан. Ону аңаа өңнүктери база сүмелээн:

— Сеңээ ындыг өндүр херекти идеген каарга, а сен...

— Өске кымга-даа эвес, а төрээн ачамта бижиир бодадым.

— Дөмей-ле: чажыт. Күрүне чажыды-дыр, билдиң бе?

Бодунуң ол өөрүшкүзүн чажырары Павелге дөмей-ле берге болган. Оон туржук таңныылдап тура безин хире-хире каттырымзап каар. Павелдиң оозун өөрү база эскерип каапкан. Бир-ле катап чугаа кадында оолдарның бирээзи ону артында:

— Каттырар Павел—дээн.

Оон эгелээш-ле, өөрү ону «Каттырар» деп шолалай берген. А Павел аңаа ажынмас-даа, чаъс соонда хүннээректээн дээр дег хүлүмзүрүп каар бо-ла. Бир-ле катап каттырымзаар таңныылдың чанынга Ленин биче када доктаай хона берген.

— Сеткил-сагыш сергек бе че?

Павел чүве-даа чугаалаваан, чүгле бажын селеш кылып каан.

— Ол болбас бе, ынчаарга-ла эки-дир. Силерниң адыңар кайызыл?

Эр хеп-хенертен салдынган ол айтырыгга харылаар аайын тыппайн, биче-ле болза: «Каттырар Павел» дептер часкан. Ынчалза-даа мен кым мен, кымның-биле чугаалажып турар мен деп боданып келгеш, харылаан:

— Павел...

Ленин таңныылдың сүрээдей хона бергенин эскерип кааш, холун оон эктинге оожум салгаш:

— Таныштар болур бис, эш Павел—дээн.

Оон эгелээш-ле, олар боттарының амыр-мендизин айтыржыр апарган: кайызы-даа ужурашкыже чедир байырлыг дээнзиг бот-боттарынче хүлүмзүрүп каарлар.

Ынчалза-даа бир катап мындыг таварылга болган. Владимир Ильич Павелди көре тыртып кааш, бодунуң эрги таныжын шуут-ла таныыраан: Павелдиң бажы халагар, бир-ле чүведен аар качыгдаан ышкаш сагындырган.

— Силер канчап барганыңар ол?—дээш, Ленин оон чанынга чоокшулап келген.

Ол душта Павел бажын шаажок көдүрүп келген.

— Азы кандыг-бир багай чүве болду бе?

Павел, мурнундагызы ышкаш, Владимир Ильичиже бажын селеш кылган.

— Халашкан соонда мээңиинге кире дүжериңнери силерден улуу-биле дилеп тур мен. Ындыг-дыр але? Эгенмеңер-даа, кортпаңар-даа. Силерни маңаар мен.

Кежээ Ленинге Павел чеде берген.

— Аа! Борта олуруп көрүңер—деп, Ленин ону кончуг ээлдек уткуп алган.—Че, чүү болду че?

— Силерни хөлзедири меңээ кончуг-ла эпчоктур, Владимир Ильич...

— Хөлзедиңер, дүвүредиңер, ажырбас. Силерни дилеп тур мен, хөлзедиңер, хөлзедиңер!

Павел сүрээдээнинден хаваанда сыстып келген дерин чода туткаш, «чүү-даа болур болза, болзун!» дээнзиг, бижииргээрин уттупкан, бичии уруглар дег, чугаалаан:

— Көдээден чагаа алдым, Владимир Ильич.

— Ындыг бе. Чагаада чүнү бижээн-дир че? Багай медээ алдың бе?

— Мээң ачамның байдалы багай-дыр.

— Поволжье чурттуг силер бе?

—Чок, бистиң чуртувус Курск.

— Кай, Курск бе?—дээш, Ленин база холу-биле хаваан туттунган. — Чагааны меңээ көргүзүп болур силер бе?

Павел гимнастерказының карманындан сыныкталгылай бергилээн саазынчыгашты уштуп келген. Ленин ону чүгүртүр номчуй каапкаш:

— Ийе-ийе,... Бо дээрге тараачын кижиге берге-ле байдал-дыр, эш Павел— дээш, чагааны эгидип берип тура чугаалаан.— Амгы үеде бо дээрге черле дыка-ла берге байдал бо.

Ынчан Ленин Павелче көрүп турза-даа, ону көрбээн ышкаш сагындырып турган. Ильичиниң имиреш карактары дам-на имирере берген дег апарган:

— Курск девискээри... Ол дээрге шупту кайгамчык кара хөрзүнүүг черлер-ле болгай! Ам силериниң ачаңар черни аңдарар, тарааны тарыыр, тарыыр-ла ужурлуг кижи-дир!

— Ынчанмайн канчаар, Владимир Ильич. Ынчалза-даа бистиң суурувустуң дың чаңгыс аъды час ашпайн барганы ол-дур...

— Силериниң суурулгарны канчаар адаар ийик, эш Павел?

— «Уттундурган» дээр, Владимир Ильич.

— Кандыг, кандыг че?

— Уттундурган. Шаг-шаандан ынчаар шолалаар чүве.

— Кай, шаг-шаандан бээр де! Суурнуң ады—Уттундурган, а ында чурттап турар кижилерни—уттундурганнар дээр мындыг ышкажыл але?

— Бистерни уттундурганнар дижир-ле болгай, Владимир Ильич.

— Дөмей-ле хомуданчыг болгаш хораданчыгдыр. Ындыг бе?

— Ындыг-ындыг.

— Ындыг төлээде, бис силериниң-биле бүгү Россияның картазын эгезинден тура эде кылыр апаар бис.

— Кандыг деп?— деп, Павел оон ужурун билбейн айтырган.

— Биске «Уттундурган» деп суурлар, «уттундурганнар» деп кижилер-даа турбас ужурлуг дидим ийин. Херектиң ужуру аттарда эвес-ле харын, ынчалза-даа «Уттундурган» деп адаарга безин дөмей-ле хомуданчыг-дыр.

— А!— деп, Павел Ленинниң чугаазының утказын ам-на билип каан.— Ийе, ол ат атсывас ат-тыр ийин, а бир эвес бистиң Аскак-Алавыс өлбээн болза...

— Ынчаарга, тараа тарып чораан аъдыңарны «Аскак-Ала» дээр ышкажыл але?

— Ийе, Аскак-Ала.

— Павел, бир эвес ам силер өске аъттыг апаргаа болзуңарза, ону база катап Аскак-Ала деп адаар силер бе?

— Чүге Аскак-Ала дээрил? Бистиң ол аъдывыс төрүмелиннден-не аскак болурга ынчаар адаан, а өске аът... Ону ам кайын тып алырыл?

— Ынчаарга, өөредилгеңер кандыг чоруп тур че?—деп, Ленин чугааның темазын хенертен өскертипкен.

— Өөредилгевис ажырбас, Владимир Ильич. Оралдажып-ла турар бис.

— Ол болбазык бе, эки-дир! Бистиң ажыл-хөрээвиске, биске кол-ла чүве сеткил-сагыш талазы-биле ундаравазы болур, эш Павел.

Ленинниң «бистиң ажыл-хөрээвиске» деп чугаалаанын дыңнааш, Павел бодунуң дугайында болгаш Ильичиниң дугайында сорулгавыс-даа, сагыш-човаашкынывыс-даа чаңгыс, кайывыс-даа деп эргелиг кижилер-дир бис деп ханы боданган.

— Ундараваңар, эш Павел. Ол бүгү арткан чүве чоорту кылдына бээр. Бүттүнмес, кылдынмас деп чүве кажан-даа турбас ужурлуг!—деп, Ленин эриниң сеткил-сагыжын сергедир дээш, ол «арткан бүгү чүвенин» талазынче салаазы-биле каттырынчыг даппылаткан.

Олар ынчаар чарылганнар. Ленин бодунуң ажыл-хөрээн уламчылай берген, а Павел база-ла бодунуун.

Казармага улус шупту шагда удуй бергенде, орай дүне, Павел адазының чагаазын, бо та каш удаазы чүве ийик, хейлениниң карманындан уштуп алган. «Павлуша, оглукум, улуг ажыл-шүжүтлүг болдувус — деп сириңейнин олурар хол-биле оюштур-мыйыштыр бижип каан билдинмес үжүктерлиг чагааны Павел база катап номчаан.—Амыысты ап чораан Аскак-Алавыс өлүп калды. Аът чок ам канчаар бис. Өлгеш-ле дээре-дир. Дилиндекти тарып четтикпедивис, бүгү ажыл-агый бергедеди. Чок-ла болза, сен он хонук хире шөлээден айтыып алгаш, чедип кээр сен бе, Павел? Ынчан, кандыг-бир чүве бүдүрүп алырывыс магатчок. Бодум база багайым кончугдур, кээп көр. Сээң-биле көржүрүмнү-даа билбес-тир мен...» Ол дүне Павел черле карак шимээн. А эртенинде курстар начальнигинге баргаш, ачазының чагаазының дугайын чугаалаар деп шиитпирлеп алган. Өөрүнүң сүмези база ындыг болган.

Павел начальниктиң өрээлиниң эжиин артап киргелек чорда-ла, ол боду Павелче уткуштур туруп келгеш, чугаалаан:

— Шуптузун билир мен. Шөлээ айтырар дээш келдиң бе?

— Шөлээ — деп, Павел чугаалапканын боду безин билбээн, бир бодаарга— сымыранган-даа, бир сактырга — химиренген-даа ышкаш сагындырган.

Начальник курсантыны стол артынга олуртуп алгаш:

— Бижи — дээн.

— А менде, менде...—дээш, Павел сирилээн холу-биле адазының чагаазын суп алган карманының өөгүн чежип эгелээн.

— Шуптузун билир мен деп силерге чугаалап тур мен — дээш, начальник өрээлге таваар кылаштап туруп, Павелдиң билдириишкинин эгезинден төнчүзүнге чедир адап берген. Оон боду дыңналдыр номчаан:

— Адаанга адың сал — диген.

Павел адын салып каарга, оон:

— Ам мен адым салыйн—дээн.

Начальник билдириишкиннинң үстүү азызынга үш булуң хевирлиг кылдыр чүве шыйгаш, адын салган. Оон дагын база бодунуң ат-сывын салганынга чедир саазында бижиттинген чүвени бирден бирээ чокка номчаан.

— Ийи чеди—он дөрт хонук эвес бе, билдинди бе?

— Билдингир-дир. Четтирдим, эш начальник. Келгеш, эрттиргилепкен хонуктарымның үлүүн шуптузун күүседир мен.

— Чаа, ажырбас, ажырбас. Таңныылга доктааткан шактан эртир турар-даа эвес силер. Таңныыл албан-хүлээлгезиниң уставын билир сен бе?

— Билир мен.

— Ынчаарга, ам чүү деп чугаалап турарың ол?

— Силерге четтирдим, эш начальник!

— Меңээ эвес, Совет эрге-чагыргага четтирдим деп чугаала.

— Ийе, эрге-чагыргага база четтирдим.

Кайызы-даа бот-боттарынче хөглүг көрүшкеннер.

Павел олурган сандайындан туруп кээрге, начальник ону доктаадыпкан.

Оон телефонга чеде бергеш, долгаан:

— Экии, Елена Дмитриевна! Силер мээң курсантымны көөрүн күзедиңер бе? Ол ам мээңиинде ийин. Силерже чорудуптайн бе? Доп-дораан. Ийе, шөлээ бижии база белен. Ийи неделяда. Менди-чаагай, Елена Дмитриевна!

Павел чүү болуп турарының аайы-бажын-даа тыппайн барган, а начальник дээрге, ону мырыңай-ла ээдерелипкен:

— Ам чаа Стасова-биле чугаалаштым. Билир сен бе? Ында, Стасовада, Ленин башкының сеңээ бериңер дээн бижии бар дидир.

— Меңээ бе?

— Ийе, аът дугайында. Ажыл-агыйын сегидип алаын дээш сээң ачаңга аът бээр деп Владимир Ильич айтыышкын берген-дир. Аъттыг шеригкезектерин тарадып турар болганда, аъттарны кедээниң ядыыларынга дамчыдып бээр апаар. Силерниң ээлчээңер бир дугаар болганы ол-дур, ынчангаш Совет эрге-чагыргага база катап четтирдим деп чугаала.

Чогум чүл бо черле, азы баштактаныышкын бе дээрзин Павел билип чадаан, ону билир хире шаа-даа чок болган. Кежээ казармага чедип кээрге, курсантылар ону долгандыр үглеп-ле келген, үүү болганын бирден бирээ чокка эгезинден төнчүзүнге чедир чугаала деп, Павелден эзрешкеп, турупканнар.

Бижик оон өөрүнүң холун дамчып чоруп берген, а Павел харын-даа бужурганын эгелээн.

— Бижикти камнап көрүнер, камнаңар... Оон ол демги бижиин ыяк чажырын шыгжап алгаш, кажан ону өөрү үдээн хүн бижик бар бе дээрзинге бүзүреп алыр дээш үгле ынчан ужулган.

Эр дужаалда бижиттингени ёзугаар ийи неделя дургузунда шөлээлеп чорупкан. А курстарга ол араында Павелдиң, оон ачазының болгаш аът дугайында чугаа-соот дыргын-на болган.

Курсант алган шөлээзин долу ажыглаар аргазы чок болган. Беш-ле хонгаанда, эртен эрте, Павел казармазынга база катап чедип келген. Оон кеступ келгени безин оон өөрүн дүвүредипкен, а оолдар орунарындан тура халышкылап келгеш, Павелди көрүп кааш, дам-на хөлзей бергеннер.

Оларның мурнунда эрткен неделяда байырлажып үдээни хөглүг, каттырымзап чоруур, канкадык, шыдалдыг-шыырак эр эвес, а мүңгагдап мүнчулган, арын-шырайы соолбурага берген кижи турган.

— Пашка, канчап барганың ол?—дээш, оолдар ону долганы берген.

— Оолдар, мээң чоруум-даа чогувады, черле багай-ла болду.

— Аът бербедилер бе?

— Берип-даа болур турган боор.

— Берип-даа болур деп чүү дээриң ол? Че, чугаала, чугаала.

— Ам чүнүң-биле-даа хоржок. Ачам узун назы назылаар дээн кижи болгай...

— Ачам?

— Ийе, Аскак-Ала өлген соонда ачам печказының кырынга чыдып алгаш, оон черле турбаандыр. Мен чеде бээримниң мурнунда үш хонук бурунгаар өлүп калып-тыр.

Канчалза экил, чүнү чугаалаарыл? Оолдар аайын тыппайн эжин долганын алган турганнар.

Павел бодунуң орнунга чеде бергеш, аңаа шаг-жок барып сандайлап олурупкаш, таакпыдан бериңер дээн.

— А аваң бар бе?— деп, Павелден өөрүнүң бирээзи айтырган.

— Ачам хамаатты дайындан келири билек чок апаргаан. Эмчи авамны өөрээнинден өлген-дир дээн.

Оолдарның бирээзиниң даңазагылаштыр ораап берген таакпызын Павель узун суук кылдыр тыртыкылааш, чугаалаан:

— Көрдүңер бе, кижилер мындыг болур-дур— өөрүшкүден-даа, ажыг-шүжүгден-даа амы-тынындан чарлыр... А мен ону «Дузаламчы» деп адаар бодаан мен.

— Чүнү?

— Бээр дээн аътты аан.

— Аът дугайында бижиннин канчаптын?

— Бодумнуң суурумнуң улустарынга бериплеттим. Ап алырын оралдашкайлар аан. Уттундурган суурда чаңгыс-даа аът чок деп ачам шынын-на бижээн болган-дыр.

— Ынчаарга, оларга бүгү чүвени шуптузун чугааладың бе? Ильич-биле чугаалашканың дугайын канчалдын?

— Ынчанмайн канчаар. Кажан аътты алган соонда аңаа өөрүп четтиргенин илергейлезиннер дээш, оларга Ильичиниң адрезин база берип каан мен. Чүгле аътты «Дузаламчы» деп адаар силер деп чугаалаарын уткан-дыр мен.

— Эх, чөгенчиниин аа!..

— Угаавайн барганым ол-дур. Ону-даа сактыр шаам чок турган...

Ол-ла кежээ курсантылар Уттундурган суурже чагаа бижээннер. Аътты «Дузаламчы» деп адаар дугайын бир дугаарында айытканнар. «А бир эвес аътты бээрин ол-бо дээш саадады бээр болза, Павелге дыңнадыңар, Ол Ленинге боду барып илеткээр» деп база чагааннар.

—Ындыг ыйнаан але, Пашка?—деп, оолдарның бирээзи Павелден айтырган.

— Шак-ла ындыг—деп, Павел шыңгыы харылаан.— Ленинге бодум барып илеткээр мен. Бистиң суурувус ыяап-ла аътты болур ужурлуг.

Бегзийн ЯВУУХУЛАН,

Мөңгүн айның адаанда

Сылдыстыг дээр арыг чаагай,
Шыпшың болгаш удумзураан.
Чүгле ай-ла черже хараан:
«Чүнү кылып тур моң?» дээнзиг.
Шуушкан чон шуугашпастаан,
Шупту удаан, чүгле харын
Талыгырда паровоз-ла
Таңныыл ышкаш тайгыра-дыр.
Заводтарның бөкпек ыжы
Саарлы дүжүп, эстеп чору.
Айдың айны эжиккензиг
Ажылдаар дээш олуруптум.

Теңим база удуисаан дег
Теңтуң, имис чырып туру.
Бодал биле үжүүм чаржып,
Борбаңнадыр шелип олур.
Моол дылым байлаан казып,
Улуг дагны үңгүп ор мен...
Моортан тыпкан эртинемни
Улузумга бараалгаар мен.
Даштын хаттың эзининден
Талдар оожум сымыражып,
Шүлүк, ырым аялгазын
Сүмелеп-даа турган ышкаш.

Чимидийн ЖИГМИД.

Керулеңниң кунну

Хэнтей кунну, эмдик аъдым!
Хэнтэй кунну, эзир аъдым!
Керулеңге эштип-шымнып,
Хертеш сының чүнүп өстүң.
Хостуг Моолга сураң үнер—
Ховуларга караңнаар сен.
Торгуланчак ыдык челиң,
Тогус чүү дег кудурууң-даа
Тоолда ышкаш эстеңнээр боор.
Ийи караң — чинчилер-ле,
Ийи кулаң — чечектер-ле.

Сандан ыяш бүрүзү дег,
Салгындан чиик дуюглуг сен.
Байырларга чыылган чонну
Магададыр девиржиир сен.
Чарыштырган аъттар туржук,
Чайгы хатты эртип кээр сен.
Ындыг аъттар бистии боорга,
Ынчангаштың чоргаараар бис.
Хертеш сынны Хэнтэй кунну,
Кедергей-ле чараш-тыр сен.

Ю. КЮНЗЕГЕШ,
очулдурган.

СПОРТ

Маргылдаа хайым болган

Бут бөмбүүнүң талазы-биле хоорайның бирги чери дээш маргылдаа культураның болгаш дыштанылганың Гастелло аттыг парыгының «Хуреш» стадионунга июнь 15-те үргүлчүлээн.

Шөлге «Звезда» (сылдыс) биле «Строитель» (тудугжу) командалары үнүп келген. Сылдысчылар удук чедип алыр дээш, оюнуң эгезинденне удурланыкчызын атакалап, бөмбүктү тудугжуларның хаалгазындан ыратпайн, идепкейлиг ойнааштың бөмбүктү ийи удаа кпир тепкен. А ол удаада тудугжулар чүгле бир бөмбүктү киирген. Ынчангаш сан 2:1 болуп, «Звезда» командазының чедиишкини-биле часпарлаан.

Оюнуң ийиги чартыында ойнаашкынның инициативазын «Звезда» тутпушаан. «Строительдиң» хаалгазынче доктаамал шаап халдаашкыны кылып турганнар. Ынчалза-даа ол түннел бербээн болгаш харын-даа 11 метрге шиитпирлеп тевиг-биле санны «Строитель» деннештиргеи соонда, оюнуң төнчүзүнге чедир сан өскерилге чок. Ынчангаш ниити сан 2:2 болуп, оюн хайым кылдыр доозулган.

С. ТАМЧАЙ.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

Таракты болгаш кефирни канчаар белеткээрил

Сүт продуктуларындан кефирни болгаш таракты хөйнү белеткеп турар. Оларны чүгле магазиннерден садып алыр эвес, харын ижин-шөйүндүнү аартыр микробтар оон иштинче киргеи туруп болур.

Езулуг ажыкты-биле белеткээн тарак амданныг болгаш эки шиңгээлдиг продукт ол. Ону хереглээрге ижиниң чем хайылдырар сугларының ылгалырын күштелдирер, ынчангаш чем шиңгээчел болур, кижиниң чемге хөөнү экижиир. Оон аңгыда ажыг сүт бактериялары көвүдээр «ВЛ» болгаш «В,» витаминнер тыптыр, олар нерви системазының чогумчалыг ажылынга дузалыг болур.

Кефирни оон тускай мөөгүлери-биле ажыдып кылыр. Олар Кавказта хөй. Сеолгу үеде ындыг мөөгүлерни аңгы-аңгы чурттарда өстүре берген. Олар ак азы сарыг өңнүг. Бактериялар болгаш ажыктылар оларда хөй. Ол микроорганизмнер сүт иштинге тура, ган тарак чүгле амданы багай болур эвес, харын ижин-шөйүндүнү аартыр микробтар оон иштинче киргеи туруп болур.

Езулуг ажыкты-биле белеткээн тарак амданныг болгаш эки шиңгээлдиг продукт ол. Ону хереглээрге ижиниң чем хайылдырар сугларының ылгалырын күштелдирер, ынчангаш чем шиңгээчел болур, кижиниң чемге хөөнү экижиир. Оон аңгыда ажыг сүт бактериялары көвүдээр «ВЛ» болгаш «В,» витаминнер тыптыр, олар нерви системазының чогумчалыг ажылынга дузалыг болур.

Кефирни оон тускай мөөгүлери-биле ажыдып кылыр. Олар Кавказта хөй. Сеолгу үеде ындыг мөөгүлерни аңгы-аңгы чурттарда өстүре берген. Олар ак азы сарыг өңнүг. Бактериялар болгаш ажыктылар оларда хөй. Ол микроорганизмнер сүт иштинге тура, алкоголь азы хөмүрзүг ажыг газ апаар.

Хөмүрзүг ажыг кислота сүттү хоюдар, организмге ону шиңгээчел болдурар, а алкоголь хөй болган тудум-на, кефириң шиңгээри улам экижиир. Ажыг сүт бактериялары шөйүндү иштинге иринди микробтарны өлүргүлеп кааптар.

Кефирни канчаар кылырыл? Мөөгүлерни арыдыр чуп, сүт шилинге суккаш, оон кырынче хайындырган 20—22 градус чылыг сүттү кудар. Шилдиң аксын арыг саазын-биле дуглааш, 18—20 градус чылыг черге хонукта тургузар. Ону элээн каш катап холуштур чайып каап турар. Бир хонганда оон мөөгүлерин шүүреп кааптар. Ол мөөгүлерни катап-ла шилге суккаш, кырынче чаа сүттү кудуп турар.

Ындыг арга-биле кефир ажыдарынга чаңгыс ол-ла мөөгүлерни элээн каш катап хереглээр. Оларны хирлендирбес төлээде, неделяда ийи катап хайындырган соок сугга тургузуп арыглап ап турза чогуур.

Эң-не хоюг болгаш кыжыраң амданы эвээш кефирни кылырда, баштай ажыктыны белеткеп алза чогуур. Мөөгүлерни чуп, стакан иштинге суккаш, оон кырынга хайындырган 20—22 градус чылыг сүттү кудар. Сава аксын арыг саазын-биле дуглааш, 18—20 градус чылыг черге ажыгыже чедир тургузар. Ажыг берген сүттүң мөөгүлерин шүүреп каапташ, ону шопулак ишти хемчээлбиле ажыкты кылдыр хереглээр. Ол арга-биле сүттү 20 градус чылыг черге ажыкташ, оон соонда соок черге шыгжаар.

Бирги-даа, ийиги-даа арга-биле кефир кылырда, мөөгүнүң хемчээлин чартык литр сүтке 25—30 граммдан (улуг шопулак ишти) көвүдедип болбас. Сүттү хүн бүрү солуп турарга, мөөгүлер боттары хөөп улгадып турар. Ынчангаш оларны улгаткан хирези-биле өске саваларга чара салып тургаш, ажыкты кылдыр хереглеп болур.

Кефир кижиниң чем чиир хөөнүн улгаттырар, ниити байдалын экижидер. Кефир хонук иштинде турганда шөйүндүлерни чымчадыр, ийи хонганда — шөйүндүлериң ажылын чогумчудар, а үш хонганда — ижин-шөйүндүнү быжыдар.

Аптекалардан азы сүт магазиннеринден садып алдынган ол мөөгүлерни 8 градус чылыг соодулга шкавынга беш, 16—18 градус чылыг черге үш хонук иштинде шыгжап болур.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ САНИТАР-ЧЫРЫДЫЫШКЫН БАЖЫҢЫ.

ТЫКВА

Бистиң чемивиске тыкваны хаая ажыглап турары харааданчыг. А тыква дээрге, ажыктыг болгаш хоолулуг продукт болуп турар.

Кижиниң чеминге столовая дээр тыкваны ажыглаар херек. Ол тыкваныҢ эң-не нептерээн сорттары: «Мозолеевская-15», «Миндальная», «Медовая белая», «Перехватка» болуп турар.

Тыквада, ногааларның хөй нуруузу-биле бир домей, суг хөй (92 хуузу чедир), ынчалза-даа клеткалар эвээш — чүгле 7 хуу, органиктиг кислоталар база эвээш. Ынчангаш ол чорук улуг хырын шөйүндүзү аараан кижилериҢ чем рационунга тыкваны киирерин сүмелээр арганы берип турар.

Чартык сахаридтерге хамааржыр. онза бүдүмел тыквада хөй. Пектина яблоннар болгаш свекланыындан ажыг. Пектина бүдүмелдер кижиниҢ организминге таарымчалыг салдарны чедирип турар: организмде кирген хоран бүдүмелдерин узуткаш, холестеринин организмден үндүрерин көвүдедип турар. Оон ужурунда чоон шөйүндүде хоочураан аарыг болгаш атеросклёрозтуг кижилерге тыква ажыктыг.

Тыквада белоктар дыка эвээш, чүгле 0,5 хуу, С дээр витамин база аажок ховар — 100 граммда-ла 8 милиграмм.

Тыквада минералдыг дустардан хамыктыҢ мурнунда калий дузу хөй (100 граммда-ла 222 миллиграмм), кабачкаларныындан биче-ле эвээш (238 миллиграмм), ынчалза-даа капустаныындан хөй. Натрий дузу эвээш. Оон ужурунда чүрек-судал системазы аарыг кижилерге ажыктыг болгаш свдик-сыңыйының ажылын идепкейжидер.

ТыкваныҢ калорийлии дыка чавыс. 100 граммда-ла улуг дизе-ле 27 калория бар. Ынчаарга ол-ла хире санныг картофельде 94 хуу калорий, 100 грамм көк-тараа хлевинде 200 ажыг калорий бар болуп турар. Семирип эгелээн кижилериҢ, семиреэн кижилериҢ чеминге тыкваны ыяавыла ажыглаар херек.

ТыкваныҢ үрезининде 50 хуу чедир үнүш үзү болгаш белоктар хөй.

Тыквадан амданныг, хоолулуг болгаш диэттиг хөй чемнерни: оладьини, суфисти белеткеп болур. Помидорну болгаш картофельди холуп тургаш быжырган тыква, яблоня холаан пудинг, тыква пюрези болгаш өске-даа хөй чемнерни кылып болур.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ САНИТАР-ЧЫРЫДЫЫШКЫН БАЖЫҢЫ.

1966 чылда үндүрген Күрүненің 3 хуулуг иштики ойнаашкынныг чээшкининиң талазы-биле ойнаашкыннарның 8-ки тиражы бо чылдың июнь 30-да Алма-Ата хоорайга болур.

Чээшкининиң бир разрядынга дараазында санныг ойнаашкыннар таваржыр.

Ойнаашкыннарның хемчээли	Ойнаашкыннарның саны
5000 рубль	2
2500 рубль	5
1000 рубль	20
500 рубль	109
100 рубль	750
40 рубль	8514
Каттышкаш	9400

Бо чээшкининиң дараазында тиражтары 1967 чылдың август 30-де, сентябрь 30-де, ноябрь 15-те болгаш декабрь 30-де болур.

Ойнаашкыннарның ниити түүү 512560 рубль.

1947 чылда үндүрген Күрүненің 3 хуулуг иштики ойнаашкынныг чээшкининиң талазы-биле эзлчеглиг тиражтары 1967 чылдың июль 30-де, сентябрь 30-де, ноябрь 30-де болур.

Хостуг эргилип турар чээшкиннерниң облигацияларын садып алыңар! Ойнаашкыннарның тиражтарынга киржиңер!

АЖААЛГА КАССАЛАРЫНЫҢ ЭРГЕЛЕЛИ.

КИНО

ИЮНЬ 17-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Туттурбас ожээн негекчилери» 10, 12, 2, «Январьда тудуп хоругдаашкын» 4, 6, 8, 10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: Чыынды кино-чуруктар 10, «Адыышкын» 3, 5, 7, 9 шактарда.

ЧАЙГЫ ТЕАТРГА: «Улуг бурганның оолдары» 5, 7, 9 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: Уругларга дириг-чуруктар 10, «Хүндүскү сеансыга ийи билет» 11.30, 1.45, 3.30, 5.30 7.30, 9.20 шактарда.

«ВОСТОК»: «Шивээже баар аргажок» 1, «Өске документ-биле» 3, 7, 9 шактарда.

редакцияның адрези:

Кызыл, Щетинкин—Кравченко кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАР: Редакторнун 24-63, редакторнун оралакчыларының 35-24, 25-38, харыысалгалыг секретарьның 23-35, партийжи амыдырал киллизинин 23-54, агитация болгаш пропаганда киллизинин 37-13, кедээ ажыл-агый киллизинин 21-47, улетпүр киллизинин 22-64, чагаа, ажылчын болгаш кедээ корреспондентилер база совет тургузуг болгаш амыдырал киллистеринин 21-27, иштики информация киллизинин 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелинин чанында Парлалга эргелелинин типографиязы. (Кызыл, Щетинкин—Кравченко кудумчузу, 1).

Солун неделяда алды катап үнер

ТС—01138.